

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΘΑΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Γ΄.

Ὅλον ἔστι περὶ τοῦ ἄν. θεοῦ καὶ ἀθανάτου
βουλεύσαστο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οὐκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

νήθη ὁμῶς νὰ πραγματώσῃ. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν ταῖς παιδαγωγικαῖς αὐτοῦ θεωρίαις περιλαβὼν τὰς τε ἠθικὰς καὶ ψυχολογικὰς ἀρχάς, καὶ τὸ ὑψιστον τέρμα τῆς ἀνθρωπίνης μορφώσεως θέμενος ἐν τῇ πρὸς τὸ θεῖον ἐξομοιώσει, τελουμένην διὰ τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως τῶν τε σωματικῶς καὶ ψυχικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων, κατέθηκε τὰς αἰωνίους βάσεις τῆς φυσικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀγωγῆς, καὶ τούτου ἕνεκα δικαίως ἐπωνομάσθη πατὴρ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

ΑΡΙΣΤΕΙΑΝΗΣ Κ. ΣΠΑΘΑΚΗΣ.

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙ Η ΚΑΤ' ΕΡΑΣΜΟΝ ΠΡΟΦΟΡΑ.

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΞ ΑΝΕΚΔΟΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ)

ΥΠΟ ΘΕΟΔ. ΠΑΠΑ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ.

Καὶ ἄλλοι μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιφανῶν φιλολόγων, οὐχ ἥκιστα δὲ ὁ Γεώργιος Κούρτιος, σαφῶς ὡμολόγησαν ὅτι οἱ Ἕλληνες γραμματικοὶ ἐξεφώνουν ὡς ἀπλᾶ στοιχεῖα τὰς διφθόγγους ἤδη ἀπὸ τῶν μακεδονικῶν χρόνων. (α) Καὶ ὄντως οὐδεὶς δύναται σήμερον νὰ ἀπορρίψῃ ἐλλόγως τὴν ὡς ἀπλῶν ἤχων ἐκφώνησιν τῶν διφθόγγων αἰ, εἰ, οἰ, α, η, ω, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀρχαιοτέρων γραμματικῶν, ἀφοῦ, ὡς ἀκριβῶς διελάβομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὁ μὲν Ρωμαῖος Νιγίδιος, σύγχρονος τῷ Κικέρωνι, ῥητῶς λέγει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης ἔγραψαν διὰ δύο χαρακτήρων τὸν διὰ τῆς εἰ σημαίνονμενον φθόγγον, ὁ δὲ Ἀρίσταρχος παράγων τὸ ρῖς καὶ θῖς παρὰ τὸ ρεῖν καὶ θείνεσθαι ἠξίου νὰ γράφῃ τὰς λέξεις ταύτας ἐναντίον τῆς παραδόσεως διὰ τῆς εἰ, ρεῖς καὶ θεῖς, ὁ δὲ μαθητὴς αὐτοῦ Διονύσιος ὁ Θραξ ἐδίδασκεν ὅτι τὸ ι τῆς α προσγράφεται μὲν, ἀλλ' οὐ συνεκφωνεῖται, ἀρχαιότερον δὲ πάντων τούτων ὁ Καλλίμαχος προέφερε τὸ ναῖχι ὁμοίως πρὸς τὸ ἔχει. Ὑπὲρ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου ἐκφωνήσεως

(α) Ἴδ. G. Curtius, Erläuterungen zte Auflage 1870 σελ. 21 καὶ Lentz Herodiani technici reliduiæ Lipsiæ Τομ. 3. 1867—1870. Τομ. I, Præf. σ. ci.

τῶν διφθόγγων παρὰ τοῖς γραμματικοῖς συνηγοροῦσι πρὸς τοῖς εἰρημένους, ὡς εἶδομεν, καὶ οἱ πολυάριθμοι κανόνες, οὓς ἐν ἰδιαιτέροις βιβλίοις περὶ ὀρθογραφίας ἔγραψεν ὁ Ἡρωδιανὸς καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν, ὀρίζοντες τίνες τῶν λέξεων διφθογογραφοῦνται καὶ τίνες ψιλογραφοῦνται, τίνες δηλονότι γράφονται διὰ τῶν διφθόγγων αἰ, εἰ, οἰ, καὶ τίνες διὰ ψιλῶν φωνηέντων ε, ι, υ, (α). Πάντες οἱ κανόνες οὗτοι καὶ πᾶσαι αὗται καὶ αἱ ἄλλαι μαρτυρίαι, ἃς πρότερον ἐμνημονεύσαμεν, προὑποτίθενται βεβαίως ὅτι τὰ φωνηέντα τὰ ἀποτελοῦντα τὰς εἰρημένους διφθόγγους εἶχον συνέλθει εἰς ἀπλοῦς ἤχους ἤδη πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστάρχου. Εἶνε δὲ θαυμασμῶ καὶ ἀπορίας ἄξιον πῶς οὐχὶ εὐκαταφρόνητος γραμματικὸς, οἷος ὁ Κυκνήριος, παρορῶν τοιαῦτα σπουδαιότατα γεγονότα. ἤθελεν ἔτι πρὸ δέκα καὶ πέντε ἐτῶν, ὅτε ἔζη καὶ συνέγραψε τὴν διεξοδικὴν αὐτοῦ γραμματικὴν, νὰ ἀκολουθῆ τὰς γνώμας τοῦ Ἐἰρριζένου, ὡς εἰ μετὰ τὰς ὕστερον τοῦ Ἐἰρριζένου γενομένης ἀκριβεστάτας ἐρεύνας τῆς διδασκαλίας τῶν Γραμματικῶν μηδεμίαν ἐγένετο κατὰ τοῦτο ἐπιστημονικὴ ἐπίδοσις, τὰ δὲ ἐξαγόμενα τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν ἦσαν τὰ αὐτά, οἷα καὶ πρὸ πενήτηκοντα ἐτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ματθίου, πρέπει δέ τις ἔτι καὶ νῦν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ νοῆ τοὺς Ἕλληνας γραμματικούς, καθ' ὃν ὁ Ἐἰρριζένος κατὰ τὸ ἔτος 1839 καὶ πρότερον. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ καλοῦ καγαθοῦ Βλασσίου, ὅστις μετὰ πολλοῦ ἀξιώματος προβαίνων ἀποφαίνεται ὅτι οὐδὲν γινώσκωμεν περὶ τῆς προφορᾶς τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν, ἀκριβεστάτα δὲ τὴν τῶν Ἀττικῶν ἐπὶ Περικλέους καὶ Πλάτωνος, ἀκριβεστάτα δὲ καὶ τὸν τρόπον (καὶ οὗτος εἶνε ὁ ἔρασμικός), καθ' ὃν ὀφείλομεν σήμερον νὰ ἀναγινώσκωμεν τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς τῆς ἐγκρίτου ἀρχαιότητος (β); Ἄν ὁ Ἐἰρριζένος ἀληθῶς ἦ πεπλασμένως ἀμφιβέλλει περὶ τῆς ἀσυνθέτου προφορᾶς τῆς αἰ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλοπόνου (γ), περὶ τὸ 550 ἔτος μετὰ Χριστὸν ἀκμά-

(α) Ἴδ. Lentz Herodian, κτ. I, Praef. σελ. XCIX. Τοὺς πολυαρίθμους τούτους κανόνας συνέλεξεν ὁ Λέντιος ἐν τῇ πρώτῃ μέρει τοῦ 6' τόμου ἀπὸ σελίδος 422 καὶ ἐξῆς. Ἐνταῦθα νομιζόμεν μνημονευτέους τοὺς λόγους τοῦ Σέξτου ὅτι «οἱ τεχνικοὶ μάχονται τε καὶ εἰς αἰῶνα μαχέσονται πρὸς ἀλλήλους, τῶν μὲν οὕτως τῶν δὲ ἐκείνως τὸ αὐτὸ γράφειν ἀξιούντων» Πρὸς Γραμματικ. σελ. 638, 28 ἔκδ. Βεκκ.

(β) Friedrich Blass. Ueber die Aussprache des Griechischen 1870 σελ. 39.

(γ) Heinrichsen, Ueber die Neugriechische oder sogenannte Reuchlinische Aussprache der Hellenischen Sprache 1839 ἐκ τοῦ δανικοῦ. σελ. 93 σημ. Ὅτι πολλοὶ συγχέουσι τὴν Ἰωάννην τὸν Φιλόπονον πρὸς τὴν Ἰωάννην τὸν Ἀλεξανδρέα. Ἴδ. Lentz. Herodian κτλ. Praef. σελ. CXXXV.

ζοντος, ἂν ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ μαρτυρία Σέξτου τοῦ ἐμπειρικοῦ δὲν καταδικάζει τὴν ἐρασμιακὴν προφορὰν (σελ. 96), ἢ πρέπει νὰ παραρριφθῆ ὡς ἀναξιόχρεως (σελ. 97), ἂν λησμονεῖ τὰ ἐρασμικὰ δόγματα, ἐν ᾧ ἐρμηνεύει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Νιγιδίου (σελ. 134), ἢ διαστρέφων τὰς ῥήσεις τῶν παλαιῶν γραμματικῶν μηδαμῶς ὀκνεῖ νὰ λέγῃ « οὐκ ἐμὸς ὁ μῦθος ἀλλὰ γραμματικῶν πάρα » (σελ. 64), οὐδὲν τὸ παράδοξον ἔχουσι πάντα ταῦτα τῷ ἀποβλέποντι εἰς τὸν σκοπὸν τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἐῦρριξένου, καὶ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔγραψε. Νὰ περιπίπτωσι δ' ὅμως σήμερον εἰς τὰ αὐτὰ καὶ ὅμοια ἁμαρτήματα ἄνδρες τὰ δεύτερα εἰμὴ τὰ πρῶτα ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων φερόμενοι, εἶνε, ἐπαναλέγομεν θαυμασμοῦ ἄξιον φαινόμενον. Εἰς οὐδὲν δὲ ἄλλο καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον πρέπει νὰ ἀποδοθῆ τὸ αἷτιον τοῦ φαινομένου τούτου, ἢ εἰς τὸν ὑπερβάλλοντα ζῆλον, μεθ' οὗ πολλοὶ τῶν ἐρασμικῶν ἀγωνίζονται ὑπὲρ ἀρχῶν, αἵτινες ἅπαξ ἔφθασαν νὰ νομισθῶσιν ἀληθεῖς, εἶνε δὲ πάλαις δύσκολον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀπαλλαγῆ προλήψεως βαθέως ριζωθείσης ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, καὶ μάλιστα ὅταν πολλοὺς ἔχη τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῆς, πάντες δὲ οὗτοι ἐπίστευσαν ὅτι μετὰ τῆς ἑαυτῶν γνώμης συντάσσεται ἡ ἐπιστήμη ὀλόκληρος. Ὑπὸ ὑπερβάλλοντος ζήλου βεβαίως παρασυρόμενος ὁ Κυννήρος ἐπιλανθάνεται ὅπως τῆς μαρτυρίας τοῦ Νιγιδίου περὶ τῆς δυνάμεως τῆς εἰ ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβῆτῳ, παρερμηνεύει τὴν ῥῆσιν τοῦ Πρισκιανοῦ, ὡς εἰ ἐν αὐτῇ ὑπῆρχε γεγραμμένον *pronuntiabant ἀντὶ scribebant* (α), παρορᾷ τὸ μέγα κῦρος τοῦ Ἀριστάρχου, τοῦ Διδύμου καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων γραμματικῶν καὶ κριτικῶν, ἀποκρούσει, ἀκολουθῶν ἀφυλάκτως τῷ Ἐῦρριξένῳ, τὴν σαφῆ μαρτυρίαν τοῦ Σέξτου, παρέρχεται ἐν σιγῇ τοὺς ὀρθογραφικοὺς κανόνας τοῦ Ἡρωδιανοῦ, παραλείπει πάντα ταῦτα καὶ εὕρισκει σημειώσεως ἄξιον (β), ὅτι ὁ γραμματικὸς Γεώργιος ὁ Χοιροβοσκὸς περὶ τὸ 400 ἔτος μετὰ Χριστὸν ζῶν

(α) Kühner Ausf. Gramm. I, σελ. 52· ὁ Πρισκιανὸς ἐν τῷ ὑπὸ Κυνήρου μνημονευομένῳ χωρίῳ (Priscian. I, 9, 50 σελ. 46 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Krehl) λέγει ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι Ῥωμαῖοι «*pro omni longa i scribebant ei more antiquo Graecorum,*» ὅπερ οὐδὲν διαφέρει τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ (Inst. orat. I, 7, 14). «*Ditius duravit ut e i jungendis eadem ratione qua Graeci ei uterentur* κτλ.» ἐν οἷς καταφαίνεται, ὡς ἀλλαχοῦ εἵπομεν, ὅτι ἡ εἰ εἶχε δύναμιν μακροῦ ι ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβῆτῳ.

(β) Ausf. Gramm. I, σελ. 52. Καὶ ἐνταῦθα δὲ ὁ Κυνήρος ἀκολουθεῖ τῇ γνώμῃ τοῦ Ἐῦρριξένου σελ. 402 καὶ 403.

δὲν κατατάσσει ἐν ταῖς κατ' ἑπικράτειαν διφθόγγους καὶ τὴν εἰ (α), ὅπως οἱ ἄλλοι γραμματικοὶ (β). Καὶ ταῦτα λέγει ὁ ἀνὴρ, ἐνῶ ἐκ τῶν μεγάλων χασμάτων, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν γραμματικῶν τοῖς μέχρι ἡμῶν διασωθεῖσι, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ μεγάλου χάσματος, ὅπερ καθορᾶται ἐν τῇ ὑποδιαίρεσει τῶν διφθόγγων, τῇ γενομένη ὑπὸ τοῦ γράψαντος σχόλια εἰς τὴν γραμματικὴν Διονυσίου τοῦ Θρακῆς (γ), ἠδύνατο εὐκολώτατα νὰ πεισθῇ ὅτι καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ λεγομένων ἐξέπεσαν λέξεις τινές· τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ὅσω ὁ γραμματικὸς ἐκεῖνος ποιεῖται μὲν ἴδιον λόγον περὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν ἄλλων διφθόγγων οὐδένα δὲ περὶ τῆς εἰ, καταλείπων ὅλως ἀόριστον τὴν τάξιν αὐτῆς, βεβαιότατα δὲ κατέτασσε ταύτην ἐν ταῖς κατ' ἑπικράτειαν διφθόγγους (δ), ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὡς καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Διονυσίου φαίνονται διὰ τὴν μεγίστην ὁμοιότητα περὶ τὴν ἔκφρασιν ἐκ κοινῆς πηγῆς ἀντλήσαντος τὴν περὶ τῆς ὑποδιαίρεσεως τῶν διφθόγγων θεωρίαν (ε). Ὑπὸ ἄκρου ὠσαύτως ζήλου φαίνεται λησμονήσας ὁ Κυννήρος ὅτι καὶ ὁ Χοιροβοσκὸς ἔγραψεν ἴδιον βιβλίον περὶ ὀρθογραφίας (ς), ὅπως καὶ ὁ Ἡρωδιανός, αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ Χοιροβοσκὸς ὀνομάζει τὴν εἰ στοιχεῖον ὅπως καὶ τὴν ου (ζ), ἐν δὲ τῷ περὶ ὀρθογραφίας τῆς λέξεως σπεῖσαι λέγει ὅτι αὕτη γράφεται οὐχὶ διὰ τοῦ ι, ἀλλὰ «διὰ τῆς εἰ διφθόγγου· ἀνεφάνη γὰρ τὸ ε ἐν τῷ σπένδω.» (η). Οὕτω δὲν θὰ ἔλεγε βεβαίως, ἂν προέφερε τὴν εἰ κατὰ τὸν ἐρασμικὸν τρόπον ὡς εἰ, καὶ τὸ ε ἠκούετο ἐν τῷ σπεῖσαι.

Ἄλλ' ἰδῶμεν ἂν τοῦλάχιστον μετὰ τὰς παραδρομὰς ταύτας καὶ παραλείψεις ὀρθῶς ἐνόησεν ὁ Κυννήρος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος τοὺς ἀρχαίους γραμματικούς. Ἐπειδὴ οὗτοι καὶ δὴ ὁ Χοιροβοσκὸς (θ) στεροῦσι τὴν αἰ καὶ οἱ τοῦ ἰδιώματος τῶν διφθόγγων, λέγει (Ausf. Gramm. I, σελ. 64)

(α) Bekker Anecd. Graec. σελ. 1214.

(β) Αὐτόθ. σελ. 804.

(γ) Αὐτ. σελ. 804, 12. Αἱ δὲ κατὰ κράσιν . . . οὔτε κατὰ διέξοδον, εἰκότως, ὡς στερηθεῖσαι τοῦ ἰδιώματος τῶν διφθόγγων κτλ.

(δ) Ὁ Μαθθίας ἄνευ λόγου ὅμως καὶ ἀθαιρέτως πιστεύει ὅτι ὁ Χοιροβοσκὸς θὰ κατέτασσε ἐἰς τὰς κατὰ κράσιν διφθόγγους. Ἴδε Γραμμ. Μαθθίου I. σελ. 44.

(ε) Τοῦτο ὁμολογεῖ καὶ ὁ Κυννήρος σελ. 60.

(ς) Ἴδε Gramn. Anecd. Ox. II, 167—284. Ἐτι δὲ καὶ βιβλίον περὶ ποσότητος. Αὐτόθ. σελ. 283—318.

(ζ) Lentz. Herodian. κτλ. II, 737, 32.

(η) Lentz. II, 583, 6.

(θ) Bekker Anecd. Graec. 1214.

ὅτι τούτου οὐδείς ἕτερος λέγει φαίνεται ὑπάρχων, ἢ ὅτι αἱ δίφθογγοι αἶ καὶ οἱ ἐλαμβάνοντο ἐν τῷ τονισμῷ ὡς βραχεῖαι συλλαβαί. Ἄλλ' ἐν τούτῳ καταλαμβάνεται ὁ Κυννῆρος ἐπιπολαίως διελθὼν τὴν σειρὰν τῶν λόγων τοῦ "Ἑλληνοσ γραμματικοῦ. Διότι φανερώτατα ὁ Χοιροβοσκὸς λέγει τὸ ἐναντίον, ἀναφέρων ὡς αἰτίαν ὅ,τι ὡς ἐπακολούθημα ὑπέλαβεν ὁ Κυννῆρος. Ἐπειδὴ, λέγει, ἡ αἶ καὶ οἱ ἐστερήθησαν τοῦ ἰδιώματος τῶν διφθόγγων, τούτου ἕνεκα ἐν τῷ τονισμῷ λαμβάνονται ἀντὶ κοινῆς ἤτοι βραχείας συλλαβῆς. (β) Ἴδου αὐτολεξεῖ οἱ λόγοι τοῦ Χοιροβοσκοῦ.

« Ἄξιόν ἐστι ζητῆσαι τί δὴ ποτε ἡ οἶ καὶ ἡ αἶ δίφθογγοι μόνα ἐκ τῶν διφθόγγων τῷ γενικῷ παραγγέλματι ἀντὶ κοινῆς παραλαμβάνονται, οἷον ἄνθρωποι, Ὀμηροί, Ἀρίσταρχοι, ἄμαξαι, τράπεζαι, ἄελλαι. Καὶ ἔστιν εἰπεῖν ταύτην τὴν ἀπολογίαν. Ἰστέον ὅτι ἕνδεκα δίφθογγοί εἰσιν ἔστι γὰρ ἡ εἶ δίφθογγοι καὶ ἡ οἶ καὶ ἡ αἶ καὶ ἡ αὐ καὶ ἡ εὐ καὶ ἡ οὐ καὶ ἡ η καὶ ἡ ω, ἡ διὰ τοῦ η καὶ ι καὶ ἡ διὰ τοῦ ω καὶ ι καὶ ἡ ηυ καὶ ωυ, ἡ διὰ τοῦ η καὶ υ καὶ ἡ διὰ τοῦ ω καὶ υ, οἷον ὠύτὸς ἀνὴρ ἀντὶ τοῦ ὁ αὐτὸς καὶ ἡ υἷ ἡ διὰ τοῦ υ καὶ ι. Αὗται τοίνυν αἶ ἕνδεκα δίφθογγοι ἀνεμερίσαντο ἑαυτὰς καὶ ἐγένοντο κατὰ τρόπους τρεῖς· αἶ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσι κατ' ἐπικράτειαν, αἶ δὲ κατὰ διέξοδον, αἶ δὲ κατὰ κρᾶσιν. Καὶ κατ' ἐπικράτειαν μὲν εἰσιν ὡς ἐπὶ τῆς η δίφθογγου τῆς διὰ τοῦ η καὶ ι καὶ τῆς ω καὶ τῆς α, τῆς ἐχούσης τὸ ι ἀνεκφώνητον. Ἐπὶ τούτων γὰρ ὁ φθόγγος τοῦ ἐνὸς φωνήεντος ἐπικρατεῖ καὶ αὐτὸς ἐξακούεται οἷον τῆ Ἑλένη, τῷ καλῷ, τῆ Μηδεΐα. Κατὰ κρᾶσιν δὲ εἰσιν ὡς ἐπὶ τῆς οὐ δίφθογγου καὶ τῆς αὐ καὶ τῆς εὐ. Ἐπὶ τούτων γὰρ συγκιρνῶσιν ἑαυτὰ τὰ δύο φωνήεντα καὶ ἀποτελοῦσι μίαν φωνὴν ἀρμύζουσαν ταῖς δύο φωνήεσιν οἷον αὐλός, εὐχομαι, οὔτος. Κατὰ διέξοδον δὲ εἰσιν ὡς ἐπὶ τῆς ηυ δίφθογγου τῆς διὰ τοῦ η καὶ υ καὶ τῆς ωυ τῆς διὰ τοῦ ω καὶ υ καὶ τῆς υἷ τῆς διὰ τοῦ υ καὶ ι· ἐπὶ τούτων χωρὶς ἀκούεται ὁ φθόγγος τοῦ ἐνὸς φωνήεντος τουτ' ἔστι τοῦ [υ καὶ τοῦ] ι, καὶ χωρὶς τοῦ ἑτέρου φωνήεντος οἷον νηυσὶν, υἷός, ὠύτὸς.

Εὔτέ μιν ὠύτὸς ἀνὴρ

ἀντὶ τοῦ ὁ αὐτός. Ἐπειδὴ δὲ ἡ αἶ δίφθογγοι ἡ ἐκφωνοῦσα τὸ ι καὶ ἡ οἶ δίφθογγοι οὔτε κατ' ἐπικράτειαν εἰσιν οὔτε κατὰ διέξοδον οὔτε κατὰ κρᾶσιν, εἰκότως, ὥσπερ ἐστερήθησαν τοῦ ἰδιώματος τῶν διφθόγγων, ἐστερήθησαν καὶ τοῦ χρόνου τοῦ παρεπομένου ταῖς διφθόγγοις, καὶ τούτου χάριν αὗται μόνα ἐκ τῶν διφθόγγων τῷ τονικῷ

(β) Αὐτὸς ὁ Χοιροβοσκὸς ἐν τῷ τέλει τῆς προηγουμένης σελίδος 1213 λέγει περὶ τῆς αἶ δίφθογγου ὅτι « παραλαμβάνεται ἀντὶ κοινῆς ἡγουν ἀντὶ βραχείας.»

παραγγέλματι ἀντὶ κοινῆς παραλαμβάνονται καὶ πρὸς ἓνα ἥμισυν χρόνον ἔχουσι. Πρόκειται « ἡ ἐκφωνοῦσα τὸ ι, » οἷον « ἡ αὐτὴ δίφθογγος ἡ ἐκφωνοῦσα τὸ ι, » ἐπειδὴ ἡ α ἢ ἡ ἀνεκφώνητον ἔχουσα τὸ ι, ὡς εἴρηται, κατ' ἐπικράτειάν ἐστι· καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ ὁ φθόγγος τοῦ α ἐπικρατεῖ, οἷον τῆ Μηδεία. »

Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἑλληνος γραμματικοῦ συμπεραίνονται τρία τινά· α') ὅτι ἡ αὐτὴ καὶ οἱ ἐστερήθησαν τοῦ ἰδιώματος τῶν δίφθογγων καὶ κυρίως δὲ εἶνε δίφθογγοι β') ὅτι τούτου ἕνεκα ἐστερήθησαν τοῦ χρόνου τοῦ παρεπομένου ταῖς δίφθογγοις (α) γ') ὅτι ἐπειδὴ παραλαμβάνονται διὰ τὸν πρῶτον λόγον ἀντὶ κοινῆς συλλαβῆς, διὰ τοῦτο τονίζονται ὡς βραχεῖαι συλλαβαί. Διὰ τίνα δὲ ἄλλον λόγον ἐστερήθησαν τοῦ ἰδιώματος τῶν δίφθογγων καὶ ἀπεκλείσθησαν ὅλως αὐτῶν, ἢ διότι εἶχον καταντήσει ἀπλᾶ φωνήεντα ὀλίγον ἀπέχοντα τῶν βραχέων καὶ ὡς τοιαῦτα ἐξεφωνοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν; Λέγομεν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, διότι ὁ Χοιροβοσκὸς τὴν θεωρίαν ταύτην περὶ δίφθογγων παρέλαβε βεβαίως, ὡς καὶ πολλὰς ἄλλας τῶν ἑαυτοῦ θεωριῶν ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ. Ἐκ τῆς μνημονευθείσης τοῦλάχιστον ῥήσεως Ἀριστείδου τοῦ Κοϊντιλιανοῦ « τὰς δίφθογγους ἤτοι κατὰ κράσιν ἢ κατὰ συμπλοκὴν ἢ κατ' ἐπικράτειαν γίνεσθαι φ α μ ε ν » (β) συμπεραίνεται ἀσφαλῶς ὅτι ἡ ὑποδιαίρεσις τῶν δίφθογγων εἰς τρεῖς τάξεις ἦτο γνωστὴ τοῖς γραμματικοῖς ἤδη πολὺ πρὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ καὶ τοῦ Πλουτάρχου καὶ πιθανώτατα ἀπὸ Ἀρίσταρχου καὶ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου. Οὕτω δ' ἀναγκαίως συμπεραίνεται τὸ ἀπλοῦν τῶν δίφθογγων αὐτῶν, οἰ, εἰ, α, η, ω ἐκ τῶν διαφόρων λόγων τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, ὧν πολλοὺς ἐμνημονεύ-

(α) Ὅθεν ἀλλαχοῦ λέγει ὁ Χοιροβοσκὸς ὅτι « τὸ α τὸ φύσει μακρὸν μετρίον ἐστὶ τῆς αὐτῆς δίφθογγου. Ἰδ. Lentz. Herodian. κτλ. II, 323, 25.

(β) Ἐν τῷ περὶ Μουσικῆς. Ἰδ. M. Meibonii antiquae Musicae auctores septem 1652. Τόμ. II, σελ. 44. Ἡ μόνη διαφορὰ ἣτις παρατηρεῖται μεταξὺ τῆς ῥήσεως τοῦ Κοϊντιλιανοῦ καὶ τῆς τῶν γραμματικῶν εἶνε ὅτι παρ' ἐκείνῳ μὲν φέρεται κατὰ συμπλοκὴν, παρὰ τούτοις δὲ κατὰ διέξοδον. Τίς δὲ τῶν δύο τούτων ἐκφράσεων ἦτο ἀρχαιότερον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς γραμματικοῖς ἢ ἂν ἀμφότεραι ὡσαύτως, ἄγνωστον. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ Χοιροβοσκὸς παρέλαβε τὴν περὶ ὑποδιαίρεσεως τῶν δίφθογγων θεωρίαν ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἐξ ἧς καὶ ὁ Θεοδοσίος καὶ οἱ γράψαντες σχόλια εἰς τὴν γραμματικὴν Διονυσίου τοῦ Θρακικοῦ καὶ ὁ Μοσχόπουλος καὶ ἄλλοι, ὁμολογεῖ δὲ καὶ ὁ Κυρνήσιος (σ. 60), μαρτυρεῖται δὲ σαφέστατα ἐκ τῆς μεγίστης ὁμοιότητος, ἣτις καθορᾶται περὶ τὴν ἐκφρασιν τοῦ Χοιροβοσκοῦ καὶ πάντων τῶν ἄλλων γραμματικῶν.

ταμεν ἤδη ἐν τοῖς ἰδιαιτέροις περὶ ἐκάστης αὐτῶν κεφαλαίοις, ὥστε νομίζομεν μέμψεως ἀξίους τινὰς τῶν ἐρασμικῶν ὅτι πρὸς μόνας τὰς ἑαυτῶν ἀρχὰς καὶ δοξασίας ἀποβλέποντες ἔχουσιν ἐνίοτε ἀδυσωπήτως πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

Ἄλλ' ὁ οὐδένα εἰς τοῦτο κεκτημένος ἐνάμιλλον εἶνε ὁ πολλαχόθεν ἤδη γνωστὸς ἡμῖν Δανὸς Ἐῦρρίξενος, ὁ σφοδρότατος τῆς παραδόσεως πολέμιος. Οὗτος δὲν ἠρκέσθη εἰς ταῦτα μόνον, ὅσα ἔπειτα ὁ Κυννήρος καὶ ἄλλοι ἀνεξελέγκτως καὶ σχεδὸν κατὰ γράμμα ἐπανέλαβον, αὐτὸς δὲ αὐθαιρέτως κατὰ τὴν ἐκάστοτε παρισταμένην ἀνάγκην ἰσχυρίσθη, ἀλλ' ἠθέλησεν ἔτι ἐκ τῶν λόγων τῶν γραμματικῶν καὶ παράδοξόν τι καὶ ἀλλόκοτον καὶ ὄντως ἐρασμικὸν νὰ συμπεράνη συμπέρασμα (σελ. 187) ὅτι δηλαδή οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοί, ὡς φαίνεται, οὕτως ἐξεφώνουν τὰς διφθόγγους αἰ καὶ οἰ, ὥστε δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ κατατάξωσιν αὐτὰς εἰς οὐδεμίαν τῶν τριῶν ὑποδιαίρέσεων, οὔτε εἰς τὰς κατ' ἐπικράτειαν, οὔτε εἰς τὰς κατὰ κράσιν οὔτε εἰς τὰς κατὰ διέξοδον, πάντως δ' ὅμως δὲν ἐξεφώνουν αὐτὰς ὡς ἀπλᾶ φωνήντα. Ἄλλὰ ποῖον ἄλλο εἶδος προφορᾶς εἶνε δυνατὸν ἐν τῇ συνεκφωνήσει δύο φωνηέντων ἢ τρία καὶ μόνον, ἢ νὰ ἐξακούηται μόνον τὸ ἕτερον αὐτῶν, ἢ ἐκ τῆς συμμίξεως ἀμφοτέρων νὰ γεννᾶται τρίτος τις φθόγγος, ἢ νὰ ἐξακούωνται ἀμφότερα; Καὶ ἂν αἱ διφθογγοὶ αἰ καὶ οἰ δὲν ἠδύναντο νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς τρεῖς εἰρημένους τάξεις, διὰ τί δὲν κατετάχθησαν εἰς τετάρτην, ἀλλ' ὅλως ἀπεκλείσθησαν τῶν διφθόγγων; Ἄλλὰ πρόδηλον ὅτι ὁ Ἐῦρρίξενος διὰ τοιούτων ἀλλοκότων συμπερασμάτων ἠθέλησε νὰ στηρίξῃ τὰ ἀστήρικτα, διαστρέφων τὴν ἀλήθειαν ἐν ταῖς διανοίαις τοῦλάχιστον τῶν ἀπλουτέρων καὶ εὐκόλως ἐκπληττομένων ὑπὸ τῶν καινοφανῶν καὶ παραδόξων. Ἄν ἢ αἰ καὶ οἰ ἐξεφωνοῦντο ὑπὸ τῶν γραμματικῶν, ὅπως καὶ ὑπὸ τῶν ἐρασμικῶν, ἔπρεπε πάντως νὰ κατατάσσωνται εἰς τὰς κατὰ διέξοδον διφθόγγους. Ἄν δὲ παντελῶς ἀφῆρέθη ἀπ' αὐτῶν τὸ ἰδίωμα τῶν διφθόγγων καὶ τῶν τριῶν τάξεων, εἶνε σημεῖον σαφές ὅτι οὐδ' ἀμυδρότατον ἔχνος συνθέτου ἤχου οὐδὲ τὸ τοῦ χρόνου ἐναπελείπετο ἐν αὐταῖς. Οὐδαμῶς ἀποροῦμεν ὅτι ὁ Ἐῦρρίξενος ἠρνήθη νὰ ὁμολογήσῃ ἐναργεστάτην ἀλήθειαν, θαυμάζομεν μόνον πῶς δὲν ἠθέλησε νὰ χωρήσῃ ἔτι περαιτέρω καὶ πληρῶν τὸ μέτρον τῆς παραδοξολογίας νὰ ὀνομάσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ πλασθέν, ἀνώνυμον δὲ καταλειφθὲν τέταρτον εἶδος διφθόγγων, διφθόγγους κατὰ συναίρεσιν, ὠφελούμενος ἐκ τῆς διαστολῆς ἣν ποιοῦνται οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ μεταξὺ συναίρεσεως καὶ κράσεως. Ὁ σχολιαστὴς δηλαδή Διονυσίου τοῦ Θρακικοῦ λέγει ὅτι « ἡ συναίρεσις περὶ τὸ ι καὶ τὸ υ καταγίνεται, προηγουμένου

προτακτικοῦ φωνήεντος. . . ἡ δὲ κρᾶσις περὶ πάντα τὰ ἄλλα φωνήεντα καταγίνεται. » (α) Ὅμοια λέγει καὶ Δράκων ὁ Στρατονικεὺς ἐν τῷ περὶ μέτρων ποιητικῶν. (β) «Κρᾶσις δὲ ὅταν δύο φωνήεντα συγκερασθῶσιν εἰς ἓν καὶ πολλάκις εἰς δίφθογγον· ἀλλ' ἐὰν μὲν εἰς ἓν φωνῆεν ἡ κρᾶσις γένηται, καὶ ἀμφοτέρω τὰ δύο φωνήεντα ἀφανίζονται, οἷον τὸν Δημοσθένεα Δημοσθένη· ἐὰν δὲ εἰς δίφθογγον κινῶνται τὰ δύο φωνήεντα, τὸ μὲν ἓν ἀφανίζεται, τὸ δὲ ἕτερον φαίνεται ἐν τῇ διφθόγγῳ. Συναίρεσις δὲ γίνεται ὅταν δύο φωνήεντα συναφθῶσιν εἰς δίφθογγον, καὶ ἀμφοτέρω σώζονται, ὡς ἐστὶ τὸ Πηλείϊ Πηλεῖ. » τὴν αὐτὴν διαστολὴν μεταξὺ κράσεως καὶ συναίρεσεως ποιεῖται καὶ ὁ Χοιροβοσκός, (γ) καὶ ἠδύνατο ὁ Ἐϊρρίξενος καὶ ἐκ τῆς διαστολῆς ταύτης νὰ λάβῃ νέα ὄπλα ὑπὲρ τοῦ ἀναμαρτήτου τῶν ἐρασμικῶν ἀρχῶν. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἠθέλησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τοσαύτην τολμήν καὶ ὀνομάσῃ τὴν αἰ καὶ οἱ διφθόγγους κατὰ συναίρεσιν, διότι ἴσως παρετήρησεν ὅτι οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ μεταχειρίζονται τὴν λέξιν συναίρεσις καὶ ἐκεῖ ὅπου κατ' ἀκριβολογίαν ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν λέξιν κρᾶσις, (δ) καὶ διότι ἴσως ὁ Ἡρωδιανὸς ἔλεγεν ἐν τῷ περὶ παθῶν ὅτι καθόλου «ὅπου φωνῆέν ἐστὶ καὶ κρᾶσις,» (ε) ἢ διότι, τὸ πιθανώτερον, συνείδεν ὅτι θὰ ἐνέπιπτεν εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν, ἀδυνατῶν νὰ συμβιβάσῃ τὰ ἀσυμβίβαστα, καὶ θὰ ἠναγκάζετο τὰς μὲν διφθόγγους

(α) Bekker Anecd. Graec. σελ. 698, 3 καὶ ἐξῆς.

(β) Ἰδ. τὴν ἐκδοσιν τοῦ Δράκοντος, ἣν ἐξέδωκεν ὁ Godofredus Hermannus Lipsiae 1812 σελ. 157 καὶ 158.

(γ) Lentz. Herodian. κτλ. Praef. σελ. XCIV.

(δ) Ἰδε Lentz. Praef. σελ. XCIV καὶ Τομ. II, 317, 18. 326, 31. 328, 8, ἔνθα ὁ Χοιροβοσκός ἐπιλανθανόμενος τῆς διαστολῆς ἣν αὐτὸς ποιεῖται, λέγει «οἱ Ἀπτικοὶ συναιροῦσι τὸ α καὶ ο εἰς ω.» «Οἱ Ἀθηναῖοι συναιροῦσι τὸ ε καὶ α εἰς η.» «Καὶ τὸ ε καὶ τὸ ο τριχῶς συναιρεῖται.» κτλ. Ἀλλὰ προσσημειωτέον ὅτι συνήθως οἱ γραμματικοὶ ἐπὶ τῆς συναλοιφῆς τῶν φωνηέντων α, ε, ο μεταχειρίζονται τὰς λέξεις κρᾶσις καὶ κινῶσθαι. Ὅπως ἐννοήσῃ τις τὴν αἰτίαν τῆς λεπτῆς διαστολῆς τῆς γινομένης ὑπὸ τῶν γραμματικῶν μεταξὺ συναίρεσεως καὶ κράσεως, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ἡ γραμματικὴ ὠρμήθη, ὡς ὀρθότατα παρετήρησεν ἤδη ὁ Κούρτιος (Studien I, σελ. 275), ἐκ φθόγγων γεγραμμένων, καὶ ἡ ἀκριβολογία καὶ κυριολεξία τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀπῆτει τὴν μὲν λέξιν συναίρεσις ἐπὶ τῆς συναφῆς καὶ συλλήψεως δύο φαινομένων φωνηέντων, ἐπὶ δὲ τῆς συμμίξεως ἀμφοτέρων εἰς τρίτον τὴν λέξιν κρᾶσις, ἅτε ἀφανιζομένων τῶν πρὸ τῆς κράσεως ὁρατῶν φωνηέντων καὶ ἐτέρου μετὰ τὸ πάθος εἰς τὸ μέσον προκύπτοντος.

(ε) Lentz. Herodian. II, 334, 18.

ου, αυ, ευ, α, η, ω, (α) νὰ ὀνομάσῃ διφθόγγους κατὰ συναίρεσιν, ἐν ᾧ οἱ γραμματικοὶ τὰς μὲν πρώτας τρεῖς ὠνόμαζον κατὰ κρᾶσιν, τὰς δὲ τρεῖς τελευταίας κατ' ἐπικράτειαν, τὴν δὲ εἰ νὰ ὀνομάζῃ ποτὲ μὲν κατὰ συναίρεσιν ὅταν προκύπτῃ ἐκ συναίρεσεως τοῦ ε καὶ ι, ποτὲ δὲ κατὰ κρᾶσιν, ὅταν γεννᾶται ἐκ τῆς κράσεως τῶν δύο ε, (β) ἐναντίον πάλιν τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, οἵτινες ἐκάλουν αὐτὴν δίφθογγον κατ' ἐπικράτειαν. Ἡ φανερωτάτη λοιπὸν διάστροφή τῶν πραγμάτων φαίνεται ὅτι ἐκώλυσε τὸν πολυμήχανον Δανὸν νὰ ἐπιθέσῃ τὴν χρυσὴν κορωνίδα εἰς τὰς ἄλλας ἐπινοίας καὶ παραδοξολογίας τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ ἔργου, ἐν ᾧ ὁ Κυνηῆρος εὔρε τελείως καὶ ἐκ βάθρων ἀναιρεθὲν τὸ κῦρος τῆς παραδόσεως. (γ)

Ἄλλ' ἂν ὁ Ἐιρρίξενος ἐδίστασε νὰ ὀνομάσῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ πλασθὲν τέταρτον εἶδος διφθόγγων, ἐρωτᾷ ὅμως καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ ἐρασμικοὶ, διὰ τί ὁ Χοιροβοσκὸς λέγει ἢ αἰ δίφθογγος ἢ ἐκφωνοῦσα τὸ ι, ἂν τῷ ὄντι ἐξεφώνῃ αὐτὴν ὡς ἀπλοῦν στοιχεῖον; Πρὸς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀποκρινόμεθα δι' ἐτέρας ἐρωτήσεως καὶ πῶς ἄλλως, ἀντερωτῶμεν, ἠδύνατο κάλλιον καὶ ὁ Χοιροβοσκὸς καὶ οἱ ἄλλοι γραμματικοὶ νὰ εἴπωσιν ἢ ὅπως εἶπον, ἀφοῦ ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ ὑπῆρχον δύο δίφθογγοι ὁμοίως μὲν γραφόμεναι, διὰ τοῦ ΑΙ, διαφόρως δὲ ἐκφωνούμεναι, ἢ μὲν ἔχουσα ἀνεκφώνητον τὸ ι, ἢ δὲ ἐκφωνούμενον; Νὰ εἴπωσιν ἢ ΑΙ ἢ ἔχουσα συνηρημένον τὸ ι; Ἄλλὰ τότε πῶς θὰ προελαμβάνετο ἡ σύγχυσις μεταξὺ τῶν ὁμοίως γραφομένων διφθόγγων, ἀφοῦ ἀμφότεραι εἶνε προϊόντα συναίρεσεως; Οὕτως ὀλίγον, παρατηροῦμεν αὐτοῖς, ἠθέλησαν νὰ ἐξετάσωσι καὶ νοήσωσι τὸν λόγον τῆς τοιαύτης ἐκφράσεως τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν, ὥστε ὁ Κυνηῆρος ἐν τῷ ὑπερβάλλοντι αὐτοῦ ἐνθουσιασμῷ ὑπὲρ

(α) Ἰδ. Bekk. Anecd. Graec. σ. 698 ἐνθα ὁ σχολιαστὴς Διονυσίου τοῦ Θρακὸς οὐ μόνον περὶ τῶν διφθόγγων α, η, ω, αυ καὶ ευ λέγει ὅτι γεννῶνται ἐκ συναίρεσεως τοῦ προτακτικοῦ καὶ ἐπιτακτικοῦ αὐτῶν φωνήεντος, ἀλλὰ ἐν στίχῳ 25 τῆς αὐτῆς σελίδος λέγει καὶ περὶ τῆς ου «συναίρεται δὲ τὸ ο καὶ υ εἰς τὴν ου δίφθογγον. Ὅτι δὲ καὶ αἰ κατ' ἐπικράτειαν δίφθογγοι α, η, ω δέχονται οὐχὶ κρᾶσιν ἀλλὰ συναίρεσιν κατὰ Χοιροβοσκόν, ἴδ. Lentz. Herod. Praef. σελ. XCIV.

(β) Ἰδ. Lentz. Herod. II, 322, 14, ἐνθα λέγεται ὅτι εὐρίσκονται τὰ δύο εε εἰς τὴν εἰ δίφθογγον κινώμενα. Ὅμοίως ἐν II, 323, 19. Εἰκότως οὖν τὰ δύο εε ἐν τῇ πληθυντικῇ εἰς τὴν εἰ δίφθογγον κίρνανται. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λέγει καὶ ὁ Δράκων σελ. 115 «ἡ πληθύντικὴ ὀνομαστικὴ λήγει εἰς εεσ καὶ εἰς κατὰ κρᾶσιν.

(γ) Ausfürb. Gramm. I, σελ. 45 σημ.

τῆς κατ' Ἑρασμὸν προφορᾶς νομίσας ὅτι Ἑλλην γραμματικὸς ἠδύνατο νὰ εἶπῃ καὶ ἡ οἱ ἢ ἐκφωνοῦσα τὸ ι, σπεύδει νὰ ἀνακοινώσῃ τοῖς ἀναγνώσταις τῆς διεξοδικῆς αὐτοῦ γραμματικῆς (σελ. 51), ὅτι ἡ οἱ ἄτε οὔσα κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παλαιῶν γραμματικῶν δίφθογγος ἐκφωνοῦσα τὸ ι, εἶχε διὰ τοῦτο ἀκουομένους εὐκρινῶς ἑκατέρους τοὺς φθόγγους καὶ ἦτο ἀληθῆς δίφθογγος! Τοσοῦτον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Χοιροβοσκοῦ ἡ αἱ ἢ ἐκφωνοῦσα τὸ ι ἔχει τις ἰσχυρὸν λόγον νὰ πιστεύῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ ἐξεφώνουν τὸ ι κεχωρισμένον ἀπὸ τοῦ α, ὅσον ἐξ ὁμοίων λόγων τοῦ αὐτοῦ Χοιροβοσκοῦ ὅτι ἡ ο «διὰ τοῦ ο καὶ τοῦ υ γράφεται καὶ ἐκφωνεῖται» «ἐν τῇ δοτικῇ πληθυντικῇ ἐπλεόνασε τὸ υ καὶ τὸ ο διὰ τῆς προσθήκης τοῦ υ μεγαθύνησθαι πέφυκε,» (α) θὰ εἶχέ τις ἰκανὸν λόγον νὰ νομίζῃ ὅτι ὁ Χοιροβοσκὸς ἐξεφώνει ὡς οὔ τὴν ου, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ὀνομάζει αὐτὴν στοιχεῖον, ἐν δὲ τῇ ὑποδιαίρεσει τῶν δίφθογγων κατατάσσει ἐν ταῖς κατὰ κρᾶσιν. Οὐδὲ δύναται τις, ὡς λέγομεν, νὰ κατακρίνῃ τὸν Χοιροβοσκὸν καὶ τοὺς ἄλλους γραμματικούς ὅτι μετεχειρίσθησαν τὰς λέξεις ἡ αἱ ἢ ἐκφωνοῦσα τὸ ι ἐπὶ ἀσυνθέτου ἐκφωνήσεως τῆς δίφθογγου· πλὴν ἂν ἤθελε νὰ κατακρίνῃ αὐτοὺς ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν πρὸ τοσοῦτων ἑκατονταετηρίδων νὰ προῖδωσιν ὅτι ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις θὰ ἀνεφαίνοντο ὁμότεχνοι, οἷος ὁ Μαθίας, ὁ Ἐἰρρίξενος, ὁ Κυνηῆρος, ὁ Βλάσσιος, οἵτινες μετὰ τρισαύτης ταχύτητος ἐμελλον νὰ πιστεύσωσιν εἰς τὴν κεχωρισμένην τοῦ ι ἀπὸ τοῦ α ἐκφώνησιν, ἀφοῦ αὐτοὶ σαφῶς καὶ διαρρήδην ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἀποκλείουσι καὶ τὴν αἱ καὶ τὴν οἱ ἀπὸ τῶν δίφθογγων, ἀμφοτέρας δὲ κατατάττουσιν εἰς τὰ ἀπλᾶ φωνήεντα, τὰ ἀντὶ κοινῆς ἦτοι βραχείας συλλαβῆς παραλαμβονόμενα. Ἡ ἀτοπία δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς λόγοις τῶν γραμματικῶν, ἀλλ' ἐν τῷ τρόπῳ τῶν Ἑρασμικῶν, θελόντων τὰ πάντα νὰ ἐρμηνεύωσι μεμονωμένα καὶ ἄσχετα ἀπ' ἀλλήλων καὶ βιαίως μεθαρμόζωσι πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀρχὰς καὶ δοξασίας. Ἀπόδειξις δὲ σαφῆς εἶνε, ὅτι οἱ γραμματικοὶ εὐρίσκονται ἐν μεγίστῃ συμφωνίᾳ πρὸς ἑαυτούς τε καὶ πρὸς ἀλλήλους ἅμα αἰρομένης τῆς ἐρασμικῆς προφορᾶς, τούναντίον δέ, ἐξελέγχονται ἀτοπώτατα λέγοντες εὐθύς ὡς ἐμβληθῆ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἄλλοτρία φωνὴ καὶ ὅλως αὐτοῖς ἀήθης καὶ ἄγνωστος. Παραυτίκα, ἂν γένηται ἀποδεκτὸν ὅτι ὁ Χοιροβοσκὸς ἐξεφώνει τὴν οἱ ὡς οἱ, ἐξελέγχεται ἄτοπα λέγων, ὅταν παραβάλλῃ τὴν γενικὴν τοῦ οἷς οἶος πρὸς τὰς γενικάς ἦρος καὶ κῆρος, παραβάλλων δὲ προσεπιφέρῃ ὅτι τὸ μὲν ἦρος καὶ κῆρος εἶνε δυνάμει τρισύλ-

(α) Lentz. Herodian. κτλ. II, σελ. 737, 30—33.

λαβα ἐπειδὴ ἔπαθον ἐν τῇ γενικῇ τὴν συναίρεσιν, τὸ δὲ οἶδος, ἐπειδὴ ἐν τῇ εὐθείᾳ ἔπαθε τὴν συναίρεσιν δὲν εἶνε δυνάμει τρισύλλαβον, ἀλλὰ κυρίως δισύλλαβον. (α) Ὁμοίως λίαν ἀτόπως θὰ ἔλεγεν ὁ αὐτὸς Χοιροβοσκὸς « ἔτυμον λέγεται τὸ ἀληθές, τῆς τυ συλλαβῆς διὰ τοῦ υ μόνου γραφομένης καὶ οὐ διὰ τῆς οι διφθόγγου. » (β), ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ ἑτέρα λέξις ἔτοιμον ὁμοίως μὲν προφερομένη διαφόρως δὲ διὰ τῆς οι γραφομένη, ἂν δηλαδὴ ἡ οι δὲν εἶχεν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβῆτῳ τὴν αὐτὴν δύναμιν τῷ υ. Ἄνευ πάλιν τῆς μονοφώνου ἐκφωνήσεως τῆς διφθόγγου αι δὲν ἐξηγεῖται διὰ τί ὁ αὐτὸς γραμματικὸς λέγει ἀλλαχοῦ « καὶ πάλιν τὸ παίδες κατὰ τὴν παραλήγουσαν διὰ τῆς αι διφθόγγου γράφεται τὸ δὲ πῆσαι διὰ τοῦ ε ψιλῶ. » (γ) δὲν ἐξηγεῖται δὲ οὐδὲ ὁ λόγος τῆς γενομένης προσθήκης τῆς λέξεως ψιλῶν (δ) εἰς τὴν ὀνομασίαν τῶν φωνηέντων ε καὶ υ, ἂν ἐν τῇ αι καὶ οι τὸ ι ἐξεφωνεῖτο χωρὶς τοῦ α καὶ ο.

Ὅτι ἡ φράσις ἡ αι ἡ ἐκφωνοῦσα τὸ ι ἔχει μόνον σημασίαν, ὅταν νοηθῇ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἔχουσαν αὐτὸ ἀνεκφώνητον, γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τοῦδε τοῦ χωρίου Διονυσίου τοῦ Θρακός. « Ἡ δὲ δευτέρα συζυγία τῶν περισπωμένων ἐκφέρεται ἐπὶ δευτέρου καὶ τρίτου προσώπου διὰ τῆς α διφθόγγου, προσγραφομένου μὲν τοῦ ι, οὐ συνεκφωνομένου δέ. » (ε) Οὕτω δὲν θὰ ἔλεγε βεβαίως ὁ Διονύσιος, ἂν δὲν ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα δίφθογγος ὁμοίως μὲν γραφομένη, ἔχουσα δὲ συνεκφωνούμενον τὸ ι μετὰ τοῦ α. Ὅποιον δὲ ἦχον ἀπετέλει ἡ συνεκφώνησις αὕτη, ἀναμφιβόλως δὲν ἔχομεν νὰ διδαχθῶμεν παρὰ τοῦ Κυννήρου καὶ τοῦ Ἐἰρριζένου καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῖς, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν τῶν παλαιῶν γραμματικῶν καὶ τῶν ἐκείνοις

(α) Αὐτόθι I, 408, 27—409, 3.

(β) Bekker Anecd. Graec. σελ. 740.

(γ) Αὐτ. 1257, 9. Ὁμοίως δὲ λέγει καὶ Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρεὺς βεβαίως ἐκ τοῦ Ἡρωδιανοῦ παραλαβὼν « . . . ἡ γὰρ γραφή τὴν διαστολὴν ποιεῖται· τοῦτο μὲν γὰρ τὸ ἐπὶ τῶν δεσμῶν (τὸ πεδῶν) διὰ τοῦ ε, ἐκεῖνο δὲ (τὸ παίδων) διὰ τῆς αι διφθόγγου. Ἰδ. Lentz. Herodian. κτλ. I, 426, 31 καὶ Praef. σελ. CI.

(δ) Πότε ἐγένετο ἡ προσθήκη αὕτη δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστόν, πιθανώτατα δὲ ἐξ ἀρχῆς τῶν γραμματικῶν θεωριῶν ὅτε ἡ διάκρισις τῶν δίφθογγογραφουμένων καὶ ψιλογραφουμένων λέξεων ἐγένετο ἀναγκαιοτέρα, ὅπως καὶ ἡ ἐπίνοια πολλῶν ἄλλων γραμματικῶν ὄρων, ἀγνώπτων πρότερον. Ὅτι ἐπὶ Πλάτωνος ἦτο ἔτι ἄγνωστος ἡ ὀνομασία ἔ ψιλῶν καὶ υ ψιλῶν, ὃ μικρὸν καὶ ὦ μέγα γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐξῆς χωρίου τοῦ Κρατύλου (σελ. 393 d.). « Τῶν στοιχείων εἰσθα ὅτι ὀνόματα λέγομεν, ἀλλ' οὐκ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα πλὴν τεσσάρων, τοῦ ε καὶ τοῦ η καὶ τοῦ ο καὶ τοῦ ω. »

(ε) Bekker Anecd. Graec. σελ. 639, 13.

συγχρόνων. Εἶδομεν δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι τὸ α μετὰ τοῦ ι ἀπετέλει κατὰ Πλούταρχον μίαν φωνὴν καὶ μίαν συλλαβὴν, κατὰ δὲ τὸν Σέξτον ὅτι καὶ ἡ αι καὶ ἡ ει καὶ ἡ ου καὶ αἱ ἄλλαι δίφθογγοι τῆς ὁμοίας φύσεως ὑπὸ τινῶν φιλοσόφων, βεβαίως ἀρχαιοτέρων τοῦ Σέξτου καὶ πιθανῶς τῶν περὶ τὸν Στωικὸν Χρύσιππον, ἐκαλοῦντο στοιχεῖα, διότι κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν γραμματικῶν γενομένην ἐκφώνησιν αὐτῶν ἠκούετο ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ὁ αὐτὸς ἦχος ἀπλοῦς μονοειδῆς καὶ ἀσύνθετος. Ὅπερ ἀκριβέστατα συμφωνεῖ πρὸς τὸ παραδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Τερεντιανοῦ Μαύρου συγχρόνου τῷ Μαρτιαλίῳ, (α) ὅτι ἡ ἑλληνικὴ δίφθογγος αι εἶχε τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ τὸν αὐτὸν ἦχον ὡς καὶ ἡ λατινικὴ ae (στιχ. 423), εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι αὕτη ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτέρων τοῦ Βάρρωνος καὶ Κικέρωνος δὲν διεκρίνετο ἀπὸ τοῦ μακροῦ e οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν λογίων. Εἶδομεν δὲ ὅτι τὰ αὐτὰ τῷ Τερεντιανῷ Μαύρῳ λέγει καὶ ὁ ὀλίγῳ πρεσβύτερος καὶ σύγχρονος τῷ Πλουτάρχῳ Ῥωμαῖος Φάβιος Κοϊντιλιανός. Ἄλλ' ὅπως ἐπὶ Κοϊντιλιανοῦ καὶ Σέξτου ἔχη ἡ αι δύναμιν ἀπλοῦ φθόγγου ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβῆτῳ ἔπρεπε νὰ παρέλθωσιν οὐχὶ μία ἢ δύο ἀλλὰ πολλαί, πλεῖσται γενεαὶ ἀνθρώπων.

Ὅθεν οὐδὲν τὸ παράδοξον ἂν ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἀριστάρχου καὶ τοῦ Διδύμου διεφώνουν οἱ γραμματικοὶ περὶ τῆς ὀρθογραφίας πολλῶν λέξεων, ἰδίᾳ ἕκαστος ἀκολουθῶν ἐτυμολογίᾳ, ὡς ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις διὰ μακρῶν διελάβομεν, πολλὰ δὲ καὶ ἤδη πρὸ Χριστοῦ καὶ ἰδιαίτερα βιβλία περὶ ὀρθογραφίας συνέγραψαν. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ὡσαύτως ἂν μετὰ τὰ μέσα τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ὁ κωμωδοποιὸς Πλαῦτος ἔγραφεν *Alcmaeon* ἀντὶ *Alcmeon*, (β) ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, ὁ Πολύβιος ὁ Διόδωρος μετεχειρίσθησαν τὴν παροιμιώδη φράσιν « πολλὰ τὰ καινὰ τοῦ « πολέμου » ἐπὶ τῆς σημασίας πολλὰ τὰ κενὰ τοῦ πολέμου, » ὡς εἶπο-

(α) Graefenhan *Geschichte der Klassischen Philologie*. Τομ. IV, σελ. 134.

(β) Λέγομεν ἀντὶ *Alcmeon* διότι ἡ ἀρχαιότερα καὶ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε ἡ διὰ τοῦ ε, ὅπως δεικνύουσι δύο ἀττικαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Ε' καὶ Δ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ γραμματικοὶ ὡς ὀρθὴν ἐθεώρουν τὴν διὰ τῆς αι, τὴν δὲ γραφὴν Ἀλκμέων ἐνόμιζον κατὰ συστολὴν γενομένην τῆς αι εἰς ε, ὡς ἀλλαχοῦ εἴπομεν, τούτου ἕνεκα πειθόμεθα ὅτι ἡ γραφὴ Ἀλκμαίων καὶ Ἀλκμαιωνίδης, αἰτινες φέρονται ἐν τοῖς κειμένοις τῶν παλαιῶν συγγραφέων εἶνε πολὺ ἀρχαῖαι καὶ ἴσως ἀρχαιότεραι τῆς Γ' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ αι ἤδη πρὸ τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος εἶχε δύναμιν ἀπλοῦ στοιχείου ἐν τῇ μετ' Εὐκλείδην Γραμματικῇ, ἥτοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης αὐτῆς ἀκμῆς.

μεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἔχοντες συμμαρτυροῦντας ἐν μέρει μὲν τὸν Κλασσηνὸν, πληρέστατα δὲ τὸν Βεκκῆρον καὶ Δινδόρφιον, πληρέστατα δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Ἀριστοτέλους. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ὁ γραμματικὸς Τυραννίων, μηθητῆς Διονυτίου τοῦ Θρακῆος καὶ διδάσκαλος τοῦ Στράβωνος (α) προέφερον ὅπως καὶ πάντες οἱ ἄλλοι σύγχρονοι καὶ ἀρχαιότεροι γραμματικοὶ μονοφώνως τὰς διφθόγγους αἰ, εἰ, οἰ, ὡς συνάγεται ἐκ τῶνδε τῶν λόγων τοῦ Ἡρωδιανοῦ «Πειραΐδαο» (Ἰλιάδ. Δ. 228). Ἐν τέσσαρσι συλλαβαῖς προφέρονται τὴν εὐθείαν τούτου οἱ ἄλλοι, Τυραννίων δὲ τρισυλλάβως, λέγων ὡς ὅτι οὐδὲν πατρωνυμικὸν παρὰ τῷ ποιητῇ ἔχει πρὸ τέλους δισταλιμένον τὸ ι ἀπὸ ἐτέρου φωνήεντος οἷον Πανθοίδης, Βοηθοίδης, Πηλεΐδης. Οὐκ ἄρα τοῦτο. Ὑπὲρ δὲ τοῦ τετρασυλλάβως ἀναγινώσκειν ἔχομεν ἐκεῖνο λέγειν ὡς ὅτι ἐντελές ἐστι τὸ κατὰ διάλυσιν τοῦ ι, καὶ ὅτι οὐκ ἔχομεν τοιοῦτό τι πατρωνυμικὸν ὃ κατὰ σύλληψιν ἐξηνέχθη τοῦ α καὶ ι πρὸ τέλους.» (β) Ὅπως ἐννοήσωμεν προσηκόντως τὸ χωρίον τοῦ Ἡρωδιανοῦ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν δύο τινά· πρῶτον μὲν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τυραννίωνος, ἦτοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πρώτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἢ εἰ εἶχεν ἀναντιλέκτως τὴν δύναμιν ἀπλοῦ στοιχείου ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβῆτῳ καὶ δὴ τὴν τοῦ μακροῦ ἰῶτα· ἔπειτα δὲ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ μετεχειρίζοντο ἀδιακρίτως καὶ ἀδιαφόρως τὰς αὐτὰς λέξεις διαίρεσις, διάστασις, διάλυσις καὶ ἐπὶ τῶν ἀπλῶν φωνήεντων καὶ ἐπὶ τῶν διφθόγγων, (γ) καὶ ἐπὶ τῆς διαλύσεως τοῦ η εἰς ε καὶ α, (δ) καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ου εἰς ε καὶ ο, (ε) καὶ τῆς τοῦ ἀπλοῦ κατ' αὐτοὺς ω εἰς ω καὶ ι, (ς) καὶ ἐπὶ τῆς διαλύσεως τῶν διφθόγγων αἰ, εἰ, οἰ, εἰς αἶ, εἶ, οἶ. (ζ) Ἐκ τῶν δύο τούτων γεγονότων, ἅτινα μανθάνομεν παρ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν συνάγεται ἀσφαλῶς ὅτι ἢ αἰ, εἰ, καὶ οἰ προεφέροντο ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ καὶ Τυραννίωνος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων γραμματικῶν ἐν τῇ ἀναγνώσει τοῦ Ὀμήρου καὶ πάντων τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς ἐγκρίτου ἀρχαιότητος ὡς ἀπλᾶ φωνήεντα, ὡς τὸ η καὶ ου καὶ ω. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο συνε-

(α) «Γραμματικὸς Τυραννίων, οὗ ἡμεῖς ἠκροασάμεθα» Βιβλ. ΙΒ' σελ. 548.

(β) Lentz. Herod. Τόμ. II, σελ. 45, 45 καὶ I, 68, 12 καὶ II 312, 24.

(γ) Αὐτόθ. XCIII.

(δ) Αὐτόθ. II, 87, 13. 90, 24. 326, 7, 26.

(ε) Αὐτόθ. II, 329, 8. Lobeck. Phryn. σελ. 207.

(ς) Lentz. I, 377, 4, 7. II, 523, 8.

(ζ) Αὐτόθ. I 68, 17. II 74, 28. 313, 20, 23, 25, 27. ἴδ. καὶ Lobeck. Phryn. σελ. 86.

περάναμεν καὶ περὶ τῆς προφορᾶς τῶν πρὸ τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος Ἑλλήνων, εὐρόντες ἐν τῇ ζητήσει ἐπιγραφικῶν καὶ ἄλλων τεκμηρίων ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς μετ' Εὐκλείδην γραμματικῆς καὶ τὰ τῶν νόμων τῆς συναϊρέσεως καὶ κράσεως, ἐν οἷς ὁ Κούρτιος ἐνόμισεν ὅτι ἀνεκάλυψε λαμπροτάτας ἀποδείξεις κατὰ τῆς προφορᾶς τῆς παραδόσεως, οὐ μόνον δὲν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς στερεῶς ἐπίστευσεν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἀπὸ κοινοῦ καὶ φανερώτατα καταδικάζουσι τὴν ἐρασμικὴν πλάνην, ἀνακηρύττοντα τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον τῶν ἑλληνικῶν διφθόγγων ἤδη ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτέρων τοῦ Θουκυδίδου. Ὁμοίως δὲ εἶδομεν ὅτι καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς προφορὰ τῶν συμφώνων ἐπικυροῦται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν λόγων τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν νόμων τῆς γλώσσης· καὶ μόνον ἐν τῇ προφορᾷ τοῦ η καὶ υ ἐπίσθημεν ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ τις μεταξὺ τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν, ἢ, ὅπερ ταῦτόν, τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς προφορᾶς· εὐρομεν δὲ ὅτι καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν εἶνε λίαν μεγάλη· καθ' ὅσον φαίνεται ὅτι τὸ μὲν η εἶχε τινα ἦχον μεταξὺ τοῦ ε καὶ ι σαλεύοντα (α) τὸ δὲ υ τὸν τοῦ γαλλικοῦ u, ἀνθ' οὗ ἡ σήμερον γλώσσα ἐν πλείσταις λέξεσι διετήρησε τὸν ἀρχαιότατον φθόγγον τοῦ υ τὸν ου.

Ἐνταῦθα συγχωρηθήτω ἡμῖν νὰ ἐλέγξωμεν ἀπόφθεγμα τι τοῦ Κουρτίου, πολλῆς μὲν ἐρασμικῆς ὑψηλοφροσύνης μετέχον, πόρρω δὲ τῆς ἀληθείας ἀφιστάμενον. Ὁ Κούρτιος δηλαδὴ, ἀφ' οὗ ἐπίστευσεν ὅτι λαμπρότατα ἀπέδειξε διηρημένην τὴν ἐπὶ Σοφοκλέους καὶ Ἀριστοφάνους προφορὰν τῶν διφθόγγων δι' ἐπιχειρημάτων, ἅτινα μάχονται μᾶλλον ἢ συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἐνόμισε πλέον ὅτι εἶχε πληρέστατον δίκαιον νὰ ἀποφανθῇ τὸν ἀληθῶς μέγαν λόγον, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ προφορὰ διεφθάρη μετὰ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον μάλιστα διότι ἡ θεραπεία τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων περιήλθεν ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου εἰς ἀνθρώπους ἐκ τῶν ἀποικίων μᾶλλον ἢ ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος ὀρμωμένους, καὶ ὅτι τοιαύτη ἐγένετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φθογγολογικὴ σύγχυσις ἐκ τῶν ἐκεῖσε πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συρρέοντων λογίων, οἷαν ἐν μόνῃ τῇ Βιέννῃ σήμερον δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ (β). Εἶνε φανερόν ὅτι οὐδένας ἄλλους ὀνομάζει διαφθορεῖς τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς ὁ ἀπτικώτατος Κούρτιος ἢ Καλλί-

(α) Τὴν γνώμην ταύτην ἀπεφάνετο ἤδη ἀκριβῶς πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ὁ περιώνυμος Γαλάτης Villoison *Anecd. Graec.* II σελ. 127 σημ. Τὴν ὀρθότητα τῆς γνώμης ταύτης οὐδὲν, ὡς εἶδομεν, ἐρασμικὸν ἐπιχείρημα ἀναιρεῖ.

(β) *Erläuterungen* κτλ. σελ. 22.

μαχον τὸν Κυρηναῖον καὶ Ζηνόδοτον τὸν Ἐφέσιον καὶ Ἀριστοφάνη τὸν Βυζάντιον καὶ Ἀρίσταρχον τὸν Σαμόθρακα καὶ Κράτητα τὸν Μαλλώτην, καὶ Διονύσιον τὸν Θρᾶκα καὶ Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεῖα καὶ συλλήβδην πάντας τοὺς ἀρχηγούς τῆς γραμματικῆς καὶ κριτικῆς ἐπιστήμης. Πόθεν, ἐρωτῶμεν τὸν Κούρτιον, ἔλαβε τὰς πολυτίμους ταύτας πληροφορίας περὶ τῆς ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν διαφθορᾶς τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς; Ἐν τίνι δὲ λόγῳ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν ἀνεκάλυψεν ὅτι οὗτοι διεφώνησάν ποτε πρὸς ἀλλήλους περὶ προφορᾶς καὶ ὅτι συγκεχυμένα γινῶμαι ἐκράτησαν περὶ ταύτης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ; Διότι ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἐν οὐδεμιᾷ φράσει τῶν γραμματικῶν ἐνείδομεν τοιαύτην διαφωνίαν, παρατηροῦντες δὲ μάλιστα ὅτι ὁ νόμος τῆς συναϊρέσεως καὶ κράσεως εἶχε μείζον κράτος ἐν τῇ ἀττικῇ ἢ ταῖς ἄλλαις ἑλληνικαῖς διαλέκτοις, πειθόμεθα, τούναντίον, ὅτι οὐχὶ οἱ Ἕλληνες γραμματικοὶ διέφθειραν τὴν ἀττικὴν φωνήν, ἀλλ' ἡ ἀττικὴ διέφθειρε τὴν προφορὰν ἐκείνων, ἀναγκάσασα αὐτοὺς νὰ προφέρωσιν ἀδιαιρέτως τὰς διφθόγγους καὶ ἂν κατὰ τὰς ἐπιχωρίους αὐτῶν διαλέκτους προέφερον αὐτὰς διηρημένως πρότερον. Μεταχειριζόμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν λέξιν διαφθορὰν, ἐπόμενοι τῷ ἐρασμικῷ ἔθει, διότι ἄλλως πιστεύομεν ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ὀνομασθῇ διαφθορὰ γλώσσης ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν ἐρασμικώτατον Κυνηῆρον ἀποτελεῖ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῆς χαρακτήρα. (α) Ἡ μήπως νομίζουσιν οἱ ἐρασμικοὶ ὅτι, ἐπειδὴ αὐτοὶ ὠνόμασαν ἐξαλλοίωσιν γλώσσης ὅ,τι εἶνε νόμος αὐτῆς καὶ κανὼν, εἶνε καὶ διὰ τοῦτο ἀληθῆς ἐξαλλοίωσις; Δὲν κατενόησαν, ὡς φαίνεται, ὅτι διὰ τοιούτων αὐθαιρέτων ἀποφθεγμάτων δὲν λύουσιν, ἀλλὰ βιαίως κόπτουσι τὸ ζήτημα, οὐδαμῶς ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἡ κατ' Ἀλέξανδρον λύσις τοῦ Γορδίου δεσμοῦ δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένη ἐν τῷ πνευματικῷ κόσμῳ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀληθείας.

Ἐὰν πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα ἐξεφωνεῖτο κατὰ τὸν ἐρασμικὸν τρόπον, τότε ἀναγκαίως ἀναφύονται, ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ Σχολτιος, τὰ ἑξῆς ἐρωτήματα. (β) «Ποῦ ἔμεινε λοιπὸν ἡ ἀρχαία ἐκείνη

(α) Ausfür. Gramm. I, σελ. 20 καὶ 168.

(β) Ἐν τῇ βραχείᾳ μὲν, ἀξιολόγῳ δὲ αὐτοῦ πραγματεία περὶ τῆς ἑλληνικῆς προφορᾶς, τῇ καταχωρισθείσῃ ἐν *Zeitschrift für das Gymnasialwesen* τοῦ ἔτους 1868 Mai σελ. 350. Τὴν ἰσχὺν τῶν λόγων τοῦ Σχολτίου ἔπρεπε νὰ κατονοήσωσι κάλλιον ὁ Οὐμπέρδιγξ καὶ Βλάσιος πρὶν ἐπιχειρήσωσι νὰ ἐμπεδώσωσι τὴν ἐρασμικὴν προφορὰν ὀρμώμενοι ἐκεῖνος μὲν ἐκ τῆς ἐτυμολογίας, οὗτος δὲ ἐκ τοῦ γράμματος.

ὀρθή προφορά καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἀπόλετο ; Τίνες περιστάσεις ἔσχον τοσαύτην δύναμιν, ὥστε νὰ ἐπαγάγωσιν οὕτω μεγάλην μεταβολήν ; Πῶς δὲ ἡ μεταβολὴ αὕτη εἰσῆλθεν καὶ ἐν τόποις πορρωτάτω ἀλλήλων ἀπέχουσιν, καὶ ἐν ταῖς ἀπωτάτω νήσοις, καὶ καθόλου πανταχοῦ ὅπου ἐλαλεῖτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ; Πῶς δὲ ἐξηγεῖται ὅτι πανταχοῦ συντελέσθη ἄνευ πάλης, ὅτι ἡ παλαιὰ ἢ ὀρθή προφορά οὐδαμοῦ διετηρήθη, οὐδὲ ἐν μικρᾷ τινι γωνίᾳ ; Τίς συγγραφεὺς ποιεῖται καὶ τὸν ἐλάχιστον ὑπαινιγμὸν τηλικαύτης τῶ μεγέθους μεταβολῆς ; Τί ἐγένετο τὸ θρυλούμενον λεπτὸν οὖς τῶν Ἑλλήνων, ὥστε μηδεὶς, μηδὲ τὴν ἐλαχίστην νὰ λάβῃ αἴσθησιν ὅτι ἡ ἑαυτῶν γλῶσσα ἀπέβη ὅλως ἄλλοία κατὰ τοὺς φθόγγους, μηδεὶς δὲ μηδαμοῦ ἀντίστη κατὰ τοῦ ἐπιδραμόντος κακοῦ ; Πρὸς πάντα ταῦτα τὰ ἐρωτήματα οὐδεμία ὑπάρχει ἀπόκρισις.» Πῶς δὲ συνέβη, δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ ἡμεῖς, ὥστε καὶ αἱ γυναῖκες οὐχ ὅλοις ἑκατὸν ἔτεσιν ὕστερον τοῦ Δημοσθένους ἀπέμαθον τὴν νέαν τὴν καλὴν φωνήν, ἀφοῦ ἤδη αἱ πρόγονοι αὐτῶν ἐπὶ Πλάτωνος διέσωζον τὴν παλαιὰν τὴν ἀττικὴν φωνήν ; (α) Τοῦτο θὰ ἦτο τοσοῦτω μᾶλλον ἀκατανόητον περὶ γυναικῶν λεγόμενον, ὅσῳ καὶ αἱ Ῥωμαῖδες ἐπὶ Κικέρωνος ἐφθέγγοντο τὴν ἀρχαιοτέραν λατινίδα φωνήν, ὑπομιμνήσκουσαι τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλαύτου καὶ Ναιβίου. (β) Δὲν λέγομεν δὲ ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1451 ἐν Βυζαντίῳ αἱ εὐγενέστεραι γυναῖκες ἐφθέγγοντο καθαρὰν καὶ γνησίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Ἴταλὸς Φίλελφος, (γ) ἵνα μὴ πολὺ σκανδαλίσωμεν τοὺς ἐρασμικοὺς. Ἄλλ' ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκρύψωμεν τὸ ἐκ πασῶν τῶν μαρτυριῶν τούτων συμπέρασμα, ὅτι οὐ μόνον κατὰ τὸν Σχόλτιον ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Πλάτωνα καὶ Κικέρωνα ὀνειροπολεῖ ὁ Κούρτιος φανταζόμενος ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φωνὴ διεφθάρη καὶ ἠλλοιώθη τοσοῦτον κατὰ τὴν τρίτην ἑκατονταετηρίδα, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ὅλως νὰ λησμονήσωσι πῶς ἐφθέγγοντο πρὸ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐτῶν καὶ ταῦτα ἐν ᾧ καὶ μέχρι τῆς δευτέρας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας διεστέλλοντο τὰ μακρὰ ἀπὸ τῶν βραχέων, ὧν ἡ διάκρισις εἶνε πολ-

(α) Πλατ. Κρατυλ. σελ. 418. c.

(β) Cic. de oratore III, 12, ἐνθα ὁ Κικέρων ἐξηγεῖται καὶ τὸν λόγον διὰ τί αἱ γυναῖκες διασώζουσι τὴν ἀρχαίαν φωνήν· *facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem conservant, quod multorum sermonis expertes ea tenent semper quae prima didicerunt.*

(γ) Ἴδ. Hodius de Graec. illustr. Londini 1742 σελ. 188 καὶ 189 ἐν τῇ βιογραφίᾳ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου.

λῶ δυσκολωτέρα, ἢ ἂν ἡ αἰ πρέπει νὰ ἐκφωνῆται ὡς ἑ ἢ αἰ, ὥστε τὸν ἐκ Καισαρείας σοφιστὴν Πausανίαν «ἐπειδὴ ἀπήγγελλε παχίαι τῆ γλώττη καὶ ὡς Καππαδάκις ξύνηθες, ξυγκρούων μὲν τὰ ξύμφωνα τῶν στοιχείων συστέλλων δὲ τὰ μηκυνόμενα καὶ μηκύνων τὰ βραχέα,» οἱ πολλοὶ ἐκάλουν «μάγειρον πολυτελῆ ὄψα πονήρως ἀρτύοντα.» (α) Καὶ ἂν ταῦτα ἔλεγον οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων περὶ τοῦ Καππαδόκου Πausανίου καθ' ἡμέραν ἑλληνικοὺς φθόγγους ἀκούοντος καὶ ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ παιδευθέντος, τί ἄρα θὰ ἔλεγον οἱ Ἕλληνας γραμματικοὶ περὶ τοῦ Κούρτιου, τοῦ τοσοῦτον καταφρονούντος αὐτῶν ἐν τῆ προφορᾷ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἂν ἤκουον αὐτοῦ ἀνχινώσκοντος τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς ἐν προφορᾷ γερμανικωτάτῃ καὶ κατὰ μόνην τὴν διδασκαλίαν τοῦ νεκροῦ γράμματος καὶ τῆς ἀφώνου ἐτυμολογίας;

Νομίζομεν ὅτι οἱ περὶ τὸν Κούρτιον ἐτόλμησαν νὰ ὀνομάσωσι τοὺς Ἕλληνας γραμματικοὺς διαφθορεῖς τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς καὶ νὰ ἐξείπωσιν, ἐπαναλέγομεν, τὸν μέγαν τοῦτον ἀληθῶς λόγον, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐκτιμήσωσι προσηκόντως τὸν μέγαν σεβασμὸν, ὃν ἐκεῖνοι ἐπεδείξαντο πρὸς τὸ παραδοθὲν ἐκ τῆς ἐγκρίτου ἀρχαιότητος, οὐδὲ τὴν ἄοκνον αὐτῶν σπουδὴν, ὅπως μὴδὲ κεραία μία μὴδὲ ἰῶτα ἐν προστεθῆ ἢ ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτοῖς πολυτίμου παρακαταθήκης. Διότι δὲν ἐξετίμησαν ἀποχρώντως τὴν μεγάλην αὐτῶν πολυμαθειαν καὶ τὴν δξυτάτην κρίσιν, οὐδὲ τὴν μεγίστην ἐπιμέλειαν, μεθ' ἧς ἐφρόντισαν νὰ καθαρίσωσι τὰ κείμενα τῶν παλαιῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἀπὸ τῶν ἀμαρτημάτων, τῶν τυχόν εἰς αὐτὰ παραρρυσθέντων εἴτε ἐξ ἀβλεψίας εἴτε ἐξ ἀμαθείας τῶν ἀντιγράφων, καὶ παραδῶσι ταῦτα ὡς οἷόν τε ἀπαραποίητα εἰς χρῆσιν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν. Ἐτόλμησαν νὰ ὀνομάσωσι λυμεῶνας τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς τοὺς περὶ τὸν Ἀρίσταρχον καὶ Δίδυμον οἱ νέοι γλωσσολόγοι, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐκτιμήσωσι δικαίως τὴν μεγίστην ὠφέλειαν, ἣν παρέσχον καὶ παρέχουσι πάντοτε τοῖς σπουδάζουσι περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, καίτοι ἐλλιπέσταται μέχρι ἡμῶν διασωθεῖσαι, αἱ γραμμα-

(α) Φιλόστρ. ἐν βίοις σοφιστῶν II, 13. Ἐνταῦθα σημειωτέον ὅτι ὁ Κούρτιος ἐκ τῆς προφορᾶς τῶν κατοίκων τῆς Καππαδοκίης τουρκιστὶ μᾶλλον ἢ ἑλληνιστὶ φθεγγομένων ἠθέλησε νὰ συμπεράνη περὶ τῆς ὡς ἰ προφορᾶς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θ, διότι παρ' αὐτοῖς οὕτω προφέρεται. Ἀποροῦμεν πῶς δὲν ἠθέλησε τὸ αὐτὸ συμπέρασμα νὰ συμπεράνη καὶ ἐκ τῆς τουρκικῆς ἢ περσικῆς ἢ γερμανικῆς ἢ ἰταλικῆς καὶ γαλλικῆς. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον οὐδὲ παρὰ τοῦ προγόνου αὐτῶν Πausανίου τοῦ σοφιστοῦ θὰ ἐτολμῶμεν νὰ λάβωμεν πληροφορίας οὔτε περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ θ, οὔτε περὶ τῆς τῶν ἄλλων συμφώνων.

τικαί καί κριτικά αὐτῶν ἐργασίαι. Οὐδέποτε πρέπει νά λησμονῶσιν οἱ περὶ τὸν Κούρτιον τὰ πολυάριθμα γραμματικά καί κριτικά πονήματα τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν οὐδὲ τὰς πολυτιμοτάτας σημειώσεις καί τὰ παντοδαπά καί ποικίλα σχόλια, ἐν οἷς ἐγένετο ἀκριβέστατος λόγος περὶ παντὸς ἰδιώματος καί τῶν τεσσάρων διαλέκτων, περὶ τοῦ χρόνου τῶν συλλαβῶν, περὶ προσωδίας περὶ ὀρθογραφίας, καί καθόλου περὶ παντὸς ὅ,τι ἠδύνατο νά καταστήσῃ ὀρθὴν καί εὐκόλον τὴν ἀνάγνωσιν καί κατανόησιν τῶν διανοητικῶν προϊόντων τῶν καλῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων. Ἄν δὲ ἐν τῇ ἀποκαταστάσει τῶν ἀρχαίων κειμένων, ἢ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ χωρίου τινός, ἢ ἐν τῇ γραφῇ τινος λέξεως ἐγεννᾶτο ἐνίοτε διαφωνία, ὅποια κατὰ φυσικὸν λόγον συμβαίνει ἐν τοῖς τοιούτοις κατὰ πάντα χρόνον καί τόπον, τοῦτο οὐδέποτε ἴσχυσεν, ὥστε νά παραμεληθῇ καί παρακουσθῇ ἡ φωνὴ τῆς παραδόσεως, Οὐδὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀριστάρχου ἢ τοῦ Διδύμου ἠδύνατο νά ἐλατώσῃ τὸ κύρος αὐτῆς. « Οὕτω μὲν ὁ Ἀρίσταρχος ἢ ὁ Δίδυμος ἢ τις ἕτερος τῶν ἐν λόγῳ γραμματικῶν, ἀλλ' οὐκ ἐπίσθη ἢ ἐπίσθη αὐτῷ ἢ παράδοσις, ἀλλ' οὐκ ἐπίσθη ἢ ἐπίσθη ἢ χρῆσις, οὐκ οἶδε τοῦτο ἢ οὐχὶ οὕτως ἔχει ἢ παράδοσις » εἶνε φράσεις, αἰτινες ἀνὰ πᾶσαν σελίδα ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν, δηλοῦσαι τὴν μεγάλην πρόνοιαν ἣν ἐλάμβανον οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, ὅπως μηδὲν ὀθνεῖον καί ὑποβολιμαῖον καταλάβῃ τὸν τόπον τῆς γνησίας καί ἀληθοῦς παραδόσεως. Ἦτις τί ἄλλο εἶνε ἢ ἡ διὰ λόγου καί γραφῆς διαδοχικὴ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μετάδοσις τοῦ παρὰ τῆς ἐγκρίτου ἀρχαιότητος παραληφθέντος, τῶν τε ποιημάτων καί συγγραμμάτων καί τῶν εἰς κατανόησιν αὐτῶν ποικίλων εἰδήσεων, παντὸς τοῦ γλωσσικοῦ πλούτου, πάντων τῶν λεκτικῶν τύπων καθ' ἀπάσας τὰς διαλέκτους καί τῆς ὀρθῆς τῶν λέξεων κατὰ προσωδίαν καί ῥυθμὸν ἀναγνώσεως καί ἀπαγγελίας; Τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς ἀπὸ Διονυσίου τοῦ Θρακῆς μέχρι Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ καί Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρειος δὲν ἦτο ἢ ἐντριβῆς κατὰ προσωδίαν ἀνάγνωσις τῶν ποιημάτων καί συγγραμμάτων καί ἀδιάπτωτος αὐτῶν προφορά; (α) Θὰ ὑπερέβαλλον δὲ ἀνοία πάντας ἀνθρώπους οἱ Ἕλληνες γραμματικοί, ἂν ἐζήτουν μὲν νά εὐρωσι καί εὕρισκον ὅτι αἱ λέξεις θωή, ἀθῶος, ζῶον ὦδν σὺν τῷ ι γράφονται ἐπειδὴ εὕρισκονται ἐν διαστάσει καί διαλύσει τοῦ ι παρ' Ἀρχιλόχῳ,

(α) Bekker. anecd. Graec. σελ. 629, 3 καί 13. Τὰ χωρία ταῦτα ἀναφέρει καί Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός πρὸς Γραμματικούς. σελ. 655, 10—16 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Βεκκῆρου.

Σιμωνίδη και Σαπφοῖ, (α) ἐζήτουν μὲν ἂν τὸ ὁμηρικὸν Ἔδειλ' (Ἰλιαδ. P 201) πρέπει νὰ δεχθῆ ὀξεῖαν ἢ περισπωμένην μετὰ τὴν ἐκθλιψιν τοῦ ε, (β) ἂν ἢ δεῖνα λέξις δασύνεται ἢ ψιλοῦται ὀξύνεται ἢ βαρύνεται, καὶ ὀγκώδη βιβλία πρὸς τοῦτο συνέγραφον, ἀκριβέστατα ὀρίζοντες τὰ κατὰ τὴν προσωδίαν, καὶ σημεῖα μάλισα ἐπὶ τούτῳ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπενόησαν (γ) ἐζήταζον μὲν πότερον τὸ ε ἢ τὸ α εἶνε βραχύτερον, (δ) ἐν τίσιν τῶν λέξεων τὰ δίχρονα εἶνε βραχέα καὶ ἐν τίσιν μακρὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα πάμπολα, ἔπειτα δὲ παντελῶς ἠμέλησαν νὰ ζητήσωσι καὶ ἐξετάσωσιν ἂν ἦτο ἀπλή ἢ σύνθετος ἢ προφορὰ τῶν διφθόγγων εἴτε παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς εἴτε παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν. Εἶνε ὅλως ἀπίθανον νὰ ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὁ μὲν Ἡρωδιανὸς εὔρισκε πολὺ ὀρθὸν «μὴ πεισθῆναι τὸν Ἀρίσταρχον ὁμοίως τοῖς ἐπιχωρίοις (τοῖς Κυζικηνοῖς) προφέρεσθαι τὸ ὄνομα Κάρησος, (Ἰλ. M.20), ὅτι οὐ πάντως ἐπικρατεῖ ἢ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν χρῆσις καὶ ἐπὶ τὴν ὁμηρικὴν ἀνάγνωσιν,» (ε) ὁ δὲ Ἀρίσταρχος καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, οἵτινες τοῖς χρόνοις ὀλίγον ἀπεῖχον τοῦ Δημοσθένους, ἐν ᾧ ἐξωνύχιζον καὶ τὰ λεπτότατα πράγματα καὶ πάντα τὰ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀπαγγελίαν ἀκριβέστατα ὤρισαν, δὲν ἐφρόντισαν ἢ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μάθωσιν ποία ἦτο ἢ παρ' Ἀττικοῖς προφορὰ τῶν διφθόγγων, καὶ ταύ-

(α) Lentz. Herodian. κτλ. II, 523, 8. I, 377, 1. 7.

(β) Αὐτόθ. II, 389, 42.

(γ) Οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα, λέγει ὁ Ἀρκάδιος, Ἀριστοφάνους ἐκτυπώσαντος γέγονε πρὸς τε διάκρισιν τῆς ἀμφιβόλου λέξεως καὶ πρὸς τὸ μέλος τῆς φωνῆς συμπάσης καὶ τὴν ἀρμονίαν κτλ. Ἰδε Lentz. Herodian. Praef. σελ. XXXVIII καὶ CXXXIV. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ πρὸ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρχον σημεῖα τόνων, ὡς συμπεραίνεται καὶ ἐκ χωρίων τινῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ λέγοντος ὅτι ὁ Ἀρίσταρχος τὰς ὁμηρικὰς λέξεις πτέρυξ, δόχημη ὀξύνει πτερύξ, δοχημή ἐπειδὴ οὕτως εὔρισκεν ἐν τοῖς ἀκριβεστέροις χειρογράφοις τοῦ Ὀμήρου. Ἰδε Lentz. Herodian. I, 45, 16, καὶ 324, 14. Ὅτι δ' ἀκριβέστατα καὶ ὀρθότατα ὤρισαν τὰ κατὰ τὴν προσωδίαν τῶν λέξεων οἱ παλαιοὶ γραμματικοί, οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων σήμερον. Καὶ ἀληθῶς ὀφείλομεν πολλὰς αὐτοῖς χάριτας τούτου· διότι ἂν ἔμελλον οἱ ἐρασμικοὶ καὶ δὴ οἱ περὶ τὸν Βόσσιον καὶ Ἐννίνιον νὰ ὀρίσωσι τὰ κατὰ τοὺς τόνους, ἡμεῖς τὸ παντάπασιν δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι σήμερον ὡς πρὸς τοῦτο θὰ ἐπεκράτει τοιαύτη σύγχυσις ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἢ ἡ ἀνθρωπότης ἔπαθε μόνον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βαβελείου πυργοποιίας.

(δ) Αὐτόθ. II, 390, 3. Λεπτολογοῦντες καὶ ἀκριβολογοῦντες οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ ἐζήτουν καὶ τί τῶν στοιχείων εἶνε τὸ ἀσθενέστατον (αὐτόθ. II, 391. 34) ἂν τὸ ρ εἶνε σύμφωνον ἢ φωνῆεν (II, 404) καὶ ἄλλα τοιαῦτα οὐκ ὀλίγα.

(ε) Αὐτόθ. II, 80, 3 καὶ ἐξῆς καὶ I, 214, 49 καὶ ἐξῆς.

την παραδῶσι τοῖς μεταγενεστέροις, ἀλλ' ἀνεξετάστως καὶ ἀβασανίστως ἐπείσθησαν ὡς ἀλόγιστοι ὅτι ἦτο ἀπλή ἐν $\bar{\omega}$ ἦτο σύνθετος.

Πόσον διαφόρως τοῦ Κουρτίου ἀποφαίνεται περὶ τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν ὁ πολὺς Λέρσιος. (α) « Ἄφ' οὗ, λέγει, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διήνυσε τοὺς χρόνους τοῦ ἐλευθέρου καὶ ἐνεργοῦ αὐτοῦ βίου, καὶ ἀπὸ Ὀμήρου μέχρι Ἀριστοτέλους παρήγαγεν εἰς φῶς τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα ἀριστουργήματα ἐν τε τῇ ποιήσει καὶ ἱστορίᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ, ἥλλαξεν ἡ σκηνὴ καὶ ἀληθῶς ἥλλαξε καὶ κατὰ τόπον. Καὶ ἦτο μὲν αἰγυπτιακὸν λόγου χάριν τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ τοσοῦτοι Ἕλληνες καὶ ἑλληνικαὶ διάνοιαι εὗρον ἤδη τὸν τόπον τῆς ἐαυτῶν ἐνεργείας, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα πάλιν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς σκηνῆς καθορῶμεν ἐμφανιζόμενα τὰ ἔξοχα τοῦ λαοῦ ἐκεῖνου προτερήματα, καὶ ἐκ νέου ἐν τῇ ἰδρύσει καὶ διοργανώσει τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς φιλολογικαῖς ἐρευναῖς δραστηρίως καὶ τελεσφόρως ἐνεργοῦντα. Ἐκ τῶν σπουδῶν δὲ ἐκείνων προέκυψεν ἡ γλωσσικὴ ἔρευνα καὶ ταῖς θεωρητικαῖς μελέταις παρηκολούθησεν ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις καὶ ἡ κριτικὴ. . . . Καὶ ὅ,τι μετὰ τὴν ἀνακίνησιν τοῦ διαφέροντος πρὸς τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῶν παλαιῶν Γερμανῶν ἐπεδίωξαν τὰ ἔργα τοῦ Δαχμανοῦ καὶ Γρίμμου ἐν τῇ κριτικῇ τῶν κειμένων ἀποκαταστάσει καὶ ἐρμηνείᾳ καὶ ἐν τῇ διατάξει τοῦ γλωσσικοῦ οἰκοδομήματος, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπεδιώχθη καὶ τότε ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, καὶ διὰ τῶν μακρῶν καὶ συνεχῶν μελετῶν ἐκ τῆς ὕλης τῆς σχεδὸν ἀνεπιδέκτου συνθεωρήσεως ἀπηρτίσθη τι τέλειον καὶ εὐσύνοπτον, πλήρες ἀρμονίας καὶ τάξεως.»

Καὶ οὐ μόνον ἀδικεῖ ὁ Κούρτιος τοὺς παλαιούς γραμματικούς ἀποκαλιῶν λυμεῶνας τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς, ἀλλὰ καὶ λεληθότως ἐμπίπτει εἰς γλωσσολογικὸν τι παράδοξον, ὀλίγον τοῦ μύθου ἀπέχον, ὅταν, ἐναντίον παντὸς ὅ,τι γινώσκομεν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ἄλλων συγγενῶν γλωσσῶν, ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀφ' οὗ ἐν τῇ ἀττικῇ διαλέκτῳ ἀνέβη τὴν ὑψίστην βαθμίδα τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς καὶ τελειώσεως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δημοσθένους, αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς, ἄνευ ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς ἐνεργείας καὶ ἀφορμῆς, διεφθάρη καὶ μέχρι τῶν τελευταίων αὐτῆς στοιχείων, μέχρι, τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ αὐτῶν τῶν ὀστέων. (β) Τοιαύτην διαφθορὰν καὶ ἐξαλλοίωσιν δὲν ἔπαθεν ἡ ἑλληνικὴ φωνὴ οὐδὲ μετὰ

(α) Αὐτόθ. Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ δευτέρου τόμου Praef. σελ. V καὶ VI.

(β) Ὁ Κούρτιος διδάσκει ὅτι οὐχὶ μόνον αἱ δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο διαφόρως ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ἢ ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν, ἀλλ' ὡς εἶδομεν καὶ πολλὰ σύμφωνα.

χίλια ἔτη ὕστερον οὐδὲ ἀφ' οὗ ἤρξατο νὰ μεταπίπτῃ εἰς τὸ νέον καθ' ἡμᾶς ἰδίωμα καὶ πλείστα μεταβολαὶ κατ' ὕλην τε καὶ εἶδος συνέβησαν εἰς αὐτὴν καὶ πλείστα γράμματα κατέλαβον τὸν τόπον ἐτέρων. Καὶ σήμερον ἔτι πάντα σχεδὸν τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν συγκείμεναι συλλαβαὶ ἔχουσι τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐν τῷ παρ' ἡμῖν ἀλφαβήτῳ, ἣν καὶ πρὸ δισχιλίων ἐτῶν, ἂν καὶ ἐν πολλαῖς λέξεσι ἠλλοιώθησαν ὑποχωρήσαντα εἰς ἐτέρους φθόγγους. Καὶ σήμερον ἔτι διδασκόμενοι τὸν ἀλφάβητον μαθαίνομεν παραδείγματος χάριν ὅτι τὸ κ καὶ π εἶνε διαφορά τοῦ χ καὶ φ, ἂν καὶ ἐν πολλαῖς λέξεσι ταῦτα κατέλαβον τὴν θέσιν ἐκείνων καὶ οὐχὶ σπανίως ἀκούει τις παρὰ τοῖς ἀπαιδευτοῖς λεγόμενα τὰ ὀκτώ, ἑπτὰ, κλέπτῃς ἐτσεῖ, ἐτσεῖθεν κτλ. Ὅσον δ' ὀλίγον καὶ ἂν ἠσκήθη τις περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γράφην, ὀρθῶς ὅμως ἀναγινώσκει ὀκτώ, ἑπτὰ, κλέπτῃς ἐκεῖ ἐκεῖθεν, ὅταν οὕτως εὐρίσκη γεγραμμένας τὰς λέξεις ταύτας. Τὸ αὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων συμφώνων καὶ περὶ τῶν διφθόγγων καὶ τῶν φωνηέντων ὅσα ἐφύλαξαν τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐν τῷ παρ' ἡμῖν ἀλφαβήτῳ, ἣν εἶχον καὶ πρὸ δισχιλίων ἐτῶν. Ὁ δὲ λόγος, διότι ἐν πάσῃ τῇ μεταβολῇ τῇ ἐπελθούσῃ εἰς τὴν γλῶσσαν, διὰ τὸ πανταχῇ στρέφεσθαι τὰ ὀνόματα κατὰ Πλάτωνα, τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν συλλαβαὶ διέμειναν ἀναλλοίωτα μέχρι σήμερον. (α) Πῶς λοιπὸν ἠδύνατο νὰ συμβῇ ἐντὸς πεντήκοντα ἢ ἑκατὸν ἐτῶν καὶ μάλιστα ἐν πάσαις ταῖς λέξεσι καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἢ ἐξαισῖα ἐκείνη ἀλλοίωσις ἣν προὔποτίθεται τὸ γλωσσολογικὸν παράδοξον τοῦ Κουρτίου; Πῶς συνέβη τοιαύτη καὶ τηλικαύτη διαφθορὰ ἐν ᾧ ἀκόμη ἐν μὲν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ τῷ Λυκείῳ καὶ τῇ Στοῖᾳ καὶ τοῖς κήποις τοῦ Ἐπικούρου ἄνευ διαλείμματος ἠκούετο ἡ φωνὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ἰδρυτῶν τῶν ἄλλων φιλοσοφικῶν σχολῶν, ἐν δὲ τοῖς θεάτροις ἐδιδάσκοντο δράματα ἔτι καὶ

(α) Ἄν οὕτως ἤθελον σκεφθῆ καὶ οἱ ἐρασμικοὶ περὶ γλώσσης καὶ προφορᾶς τῶν στοιχείων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν συλλαβῶν ἤθελον φυλαχθῆ πολλαὶ πλάνας, οὐδὲ θὰ ἔλεγον, ὅπως ὁ Ἐρνέστης Κούρτιος, ὅτι ἡ προφορὰ τῶν Ἑλλήνων δὲν ἠδύνατο μέχρι σήμερον νὰ διατηρηθῆ ἐν τῇ ζωῇ, διότι οὐδὲν μένει ἀμετάβλητον. Ἡ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῆς δυνάμεως τῶν στοιχείων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀποτελουμένων συλλαβῶν ἤθελε πείσῃ τὸν Ἐρνέστην Κούρτιον ὅτι πλείστα ἠδύνατο νὰ μείνωσι σῶα καὶ ἀκέραια καὶ ἐν πάσῃ τῇ κινήσει καὶ ταῖς ποικίλαις αὐτῶν περιπετείαις. Τὸ ὅτι δὲν ἐφυλάχθη μέχρι σήμερον καὶ ἡ ἀκριβὴς ἐκφώνησις τοῦ η καὶ υ, καὶ ἡ διάκρισις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων, οὗτος δὲν εἶνε ἱκανὸς λόγος καὶ ὀλόκληρος νὰ ἀπορριφθῆ ἢ νῦν προφορὰ, ἀφοῦ ἐν τοῖς πλείστοις ἀποδεικνύεται ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν ἀρχαίαν.

κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, (α) ἐδιδάσκοντο δὲ βεβαιότατα ὡς καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου; (β) Ἐν ᾧ οἱ παῖδες ἐφοίτων ὡς καὶ πρότερον εἰς τὰ διδασκαλεῖα καὶ τὰ ἀνώτερα διδασκτῆρια τῶν γραμματικῶν καὶ τεχνογράφων, καὶ μέχρι Ἀριστείδου τοῦ Κοϊντιλιανοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος, πιθανῶς δὲ καὶ ὕστερον, ἀνεγίνωσκον τὰ ποιήματα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν καὶ ἐπὶ Ἀριστοξένου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους; (γ) Τὰ γράμματα ὅταν παιδευώμεθα, λέγει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, (δ) πρῶτον μὲν τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐκμανθάνομεν, ἔπειτα τὰς τροπὰς καὶ τὰς δυνάμεις· εἶθ' οὕτω τὰς συλλαβὰς καὶ τὰ ἐν ταύταις πάθη· καὶ μετὰ ταῦτα ἤδη τὰς λέξεις καὶ τὰ συμβεβηκότα αὐταῖς, ἐκτάσεις λέγω καὶ συστολὰς καὶ προσωδίας καὶ τὰ παρόμοια· ὅταν δὲ τὴν ταύτων ἐπιστήμην λάβωμεν, τότε ἀρχόμεθα γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν κατὰ συλλαβὴν καὶ βραδέως τὸ πρῶτον· ἐπεὶ δὲ ὁ χρόνος ἀξιόλογος προσελθὼν τύπους ἰσχυροὺς αὐτῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν πειρήσει, τότε ἀπὸ τοῦ ῥάστου δρώμεν αὐτὰ, καὶ πᾶν

(α) Ἰδ. C. I. A. II. 465, 470, 26. Ἐνθα λέγεται « καὶ ἀνειπεῖν τὸν στέφανον τοῦτον Διονυσίων τῶν ἐν ἄστει τραγωδοῖς καινοῖς. » Ἀναφέρονται δὲ καὶ ὀνόματα τραγωδῶν καὶ κωμωδῶν ἐν ἐπιγραφαῖς μακεδονικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὡσαύτως δὲ ὀνόματα ποιητῶν τραγωδιῶν καὶ κωμωδιῶν καὶ ὀνόματα ὑποκριτῶν ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἐξ Ἀθηνῶν, Θηβῶν, Ῥόδου, Μιλήτου, Ἄργους, καὶ δὴ καὶ ἐκ Τάραντος καὶ Καλχηδόνας. Ἰδ. Rangabé. Antiq. Helén. N. 965. C. I. G. N. 1583 καὶ 1584.

(β) Ὅτι καὶ κατὰ τὴν πρώτην πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα ἐμελωδοῦντο τὰ χορικά τῶν δραματικῶν ὅπως καὶ κατὰ τὴν πέμπτην, γίνεται δῆλον ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς ἐν τῷ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων περὶ τῶν μελῶν τοῦ Εὐριπίδου, ἃ πεποίηκε τὴν Ἠλέκτραν λέγουσαν ἐν Ὁρέστη πρὸς τὸν χορὸν· « σίγα, σίγα, λευκὸν ἴχνος ἀρβήλης » κτλ. (κεφ. ια' πρὸ τοῦ τέλους). Καὶ ὁμοίως ὁ Κούρτιος ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Ἀρίσταρχος καὶ ὁ Καλλιμάχος δὲν ἠδύναντο νὰ γινώσκωσιν ἂν πρὸ ἑκατὸν καὶ διακοσίων ἐτῶν οἱ ἄνθρωποι ἐν Ἀθήναις ἔλεγον αἰ ἢ ε, οἰ ἢ ὠ.

(γ) Ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀριστείδου ἐν τῷ περὶ μουσικῆς. « Ἡ μὲν οὖν συνεχῆς (φωνή) ἐστὶν ἢ διαλεγόμεθα· μέση δὲ ἢ τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα· διαστηματικὴ δὲ . . . ἢ τις καὶ μελωδικὴ καλεῖται » Βιβλ. Α', σελ. 7, τόμ. II, ἐκδ. Μείβωνίου. Ἐν τούτοις ὁ Ἀριστείδης λέγει τὰ αὐτὰ, ἅτινα καὶ ὁ Ἀριστοξένος. Βιβλ. Α, σελ. 8 κ. ἐξ. ἐκδ. Μείβ. τομ. I. Ἄν ἄλλως ἀνεγίνωσκε τὰ ποιήματα ὁ Ἀριστοξένος καὶ ἄλλως ὁ Ἀριστείδης, τότε ἔπρεπε οὗτος νὰ μὴ εἴπῃ « ἢ τῶν ποιημάτων τὰς ἀναγνώσεις ποιούμεθα, » ἀλλὰ ἐποιούντο οἱ παλαιοί.

(δ) Ἐν τῷ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων κεφ. κε' πρὸς τῷ τέλει.

ὅ,τι ἂν ἐπιδῶ τι, βιβλίον ἀπταιστως διερχόμεθα ἔξει καὶ τάχει ἀπίστω. » Ἐν τίνι τῶν λέξεων τούτων εὕρισκει ὁ Κούρτιος ὅτι οἱ Ἕλληνες γραμματικοὶ διέφθειραν τὴν παλαιὰν προφορὰν ; (α) Πῶς δέ, ἐρωτῶμεν καὶ πάλιν τὸν Κούρτιον, οἱ ἰσχυροὶ τύποι τῶν στοιχείων καὶ τῶν συλλαβῶν ἐγένοντο οὕτω ταχέως ἐξίτηλοι ἐκ τῶν ψυχῶν τῶν Ἑλλήνων, ἐντὸς ὀλίγων δεκαετηρίδων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημοσθένους καὶ Ἀριστοτέλους, ἐν ᾧ καὶ τότε καὶ ἔτι ἀρχαιότερον μεγίστη ἐγένετο χρῆσις τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς, (β) ἐτηρείτο δὲ πάντοτε ἡ μετ' Εὐκλείδην γραμματικὴ ἐν τοῖς δημοσίοις τοῦλάχιστον γράμμασι μετὰ τῆς αὐτῆς αὐστηρότητος μεθ' ἧς ἐξ ἀρχῆς μέχρι καὶ τῆς δευτέρας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος ; Καὶ ἂν ἤδη ἀρχαιότερον ἠδύναντο νὰ διατηρῶσιν οἱ Ἕλληνες τὴν καθαρότητα τῆς ἰδίας ἑκάστος διαλέκτου, ἐν χρόνοις, καθ' οὓς δὲν ὑπῆρχεν οὔτε γραμματικὴ οὔτε κριτικὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι ὀλιγώτερον ἐφρόντιζον περὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ παραδοθέντος, πῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρηθῆ ἡ γνῶσις τῆς νέας τῆς καλῆς κατὰ Πλάτωνα φωνῆς τῶν Ἀττικῶν ἐν χρόνοις, καθ' οὓς οἱ περὶ τὸν Ἀρίσταρχον καὶ Δίδυμον καὶ Ἡρωδιανὸν ὑπερανθρώπους ὡς ἀληθῶς ἀνέλαβον ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς διαφυλάξεως τῆς πολυτιμοτάτης κληρονομίας, ἣν ἀπαύστῳ διαδοχῇ τῶν ἐπιγιγνομένων παρέλαβον παρὰ τῆς σεβαστῆς ἀρχαιότητος ;

Ἦδη λαμπρότατα ἀπέδειξεν ὁ Σχόλιος (γ) ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς τε γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης ὅτι, ἀφοῦ αἱ γλώσσαι αὗται ἐφθασαν εἰς τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ τελείωσιν καὶ οἱ λεκτικοὶ τύποι ἔλαβον σχῆμα ὠρισμένον καὶ σταθερὸν, διετηρήθη δὲ διὰ τοῦτο ἀκίνητος καὶ ἡ γραφὴ, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἡ προφορὰ τῶν γλωσσῶν τούτων μένει ἡ αὐτὴ καὶ θὰ μένη βεβαίως ἐφ' ὅσον δὲν συμβῆ αὐταῖς οὐσιώδης ἀλλοίωσις καὶ μεταβολή. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀπέδειξεν ὁ Κορσηνὸς ἰσχυρὸν καὶ ἐν τῇ λατινικῇ. (δ) Διὰ τίνα λοιπὸν θαυμαστὸν λόγον πρέπει ἡ ἄττικὴ νὰ ἐξαίρεθῆ τοῦ καθολικοῦ τούτου κανόνος ; Ὅτι αἱ αἰφνίδιοι μεταβολαὶ εἶνέ τι τῶν δυσχερεστάτων τοῖς συνόλοις τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐθνῶν ἐδίδαξεν ἤδη πολὺ ἀρχαιότερον ὁ Πλούταρχος, ὅστις,

(α) Ἐκ τοῦ ἄνω χωρίου συμπεραίνεται καὶ τοῦτο ὅτι οὐδεμία διαφωνία ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν τότε Ἑλλήνων περὶ προφορᾶς, ὅπως ἔσπευσε νὰ πιστεύσῃ ὁ Κούρτιος οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τὰ παλαιὰ βιβλία ἀνεγίνωσκον διαφόρως ἢ τὰ νεώτερα.

(β) Graefenhan. Geschichte der Klassischen Philologie in Alterthum 1, σ. 49.

(γ) Zeitschrift für das Gymnasialwesen 1868 Mai ἀπὸ σελ. 346 καὶ ἐξ.

(δ) Corrsen. Ueber Aussprache, Vocalismus κτλ. 1858 σελ. 153—4.

εἰ, καὶ ἔζη πρὸ χιλίων καὶ ὀκτακοσίων ἐτῶν καὶ ἐστερεῖτο πολλῶν γλωσσολογικῶν καὶ ἄλλων γνώσεων τοῦ Κουρτίου, ὅμως ἀποφαίνεται, ὡς εἰσ-κεν, ὀρθοτέραν γνώμην περὶ τῶν τοιούτων, ὅταν λέγῃ· « Καὶ τοὶ μείζονάς γε παραλλαγὰς αἰήλικίαι περὶ ἕκαστον ἡμῶν ποιούσιν ἢ κοινήν περὶ τὰς πόλεις. Γνοίη γὰρ ἂν τις ἰδὼν Ἀθήνας ἔτει τριακοσιοστῷ καὶ τὰ νῦν ἦθη καὶ κινήματα παιδείας τε καὶ χάριτας καὶ ὀργὰς τοῦ δήμου καὶ γε τοῖς παλαιοῖς εἰκόσιν. » (α)

Εἰς οὐδὲν δὲ ἄλλο ἢ τοῦτο φέρει καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Φιλοστράτου, ὅταν, τὸν λόγον ποιούμενος περὶ τῶν κατοικούντων τὴν μεσογείαν τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, παρατηρῇ ὅτι « ὑγιαίνει αὐτοῖς ἡ φωνὴ καὶ ἡ γλῶττα τὴν ἄκραν ἀθίδα ἀποψάλλει » καὶ « ἡ μεσογεία τῆς Ἀττικῆς ἀγαθὸν διδασκαλεῖον ἀνδρὶ βουλομένῳ διαλέγεσθαι. » (β) Ὅθεν δικαίως καὶ ὁ Κικέρων κατὰ τὴν πρώτην πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα ἐθαύμαζε τὸ ἐπίχαρι καὶ τερπνὸν τῆς φωνῆς τῶν συγχρόνων αὐτῷ Ἀθηναίων (γ) ἐπὶ δὲ Αὐγούστου ὁ Ὀράτιος ἀπεφαίνεται ὅτι μόνον τοῖς Ἑλλησιν δέδωκεν ἡ Μοῦσα στρογγύλῳ στόματι φθέγγεσθαι. (δ) Δι' οὐδένα δὲ ἄλλον λόγον καὶ ὁ Λουκιανὸς σενεβούλευε τοῖς βουλομένοις συγγράφειν ἱστορίαν μὴ χρῆσθαι « ἀπορρήτοις καὶ ἔξω πάτου ὀνόμασιν, » (ε) ἢ διὰ τὸν αὐτὸν, δι' ὃν καὶ ὁ Σέξτος συγχρόνως σχεδὸν ἔλεγεν ὅτι « δεῖ τοὺς ὀρθῶς βουλομένους διαλέγεσθαι τῇ ἀτέχνῳ καὶ ἀφελεῖ κατὰ τὸν βίον καὶ τῇ κατὰ τὴν κοινήν τῶν πολλῶν συνήθειαν παρατηρήσει προσκνέχειν, » (ς) διότι δηλαδὴ καὶ τότε ἔζη ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ἠδύνατο καὶ ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Σέξτος ὡς πρᾶδειγμα μιμήσεως νὰ προβάλλωσι τὴν κοινήν συνήθειαν, ὁ δὲ Σέξτος νὰ προσεπιφέρῃ καὶ ταῦτα « ἡ ἄρα συνήθεια τοῦ τί τέ ἐστὶν ἑλληνικὸν καὶ τί ἀνελληνιστὸν γίνεται κριτήριον, καὶ οὐκ ἄλλη τις περὶ τὸν ἑλληνισμὸν τέχνη » (ζ) καὶ « ῥητέον τὴν παρατήρησιν τῆς κοινῆς συνηθείας χρησιμεύειν πρὸς τὸ ἑλληνίζειν, » καὶ « ὁ συνασκηθεὶς μάλιστα καὶ τριβεὶς ἐν τῇ συνηθείᾳ οὗτος ἑλληνίζει. » (η) Τὸ μὴ αἰφνίδιον τῶν μεταβολῶν ἐν τοῖς τοιούτοις δι-

(α) Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων σελ. 559.

(β) Ἐν βίοις σοφιστῶν II, 1, 14 καὶ II, 31, 1.

(γ) De oratore III, 11 καὶ Brut. 46. Ὅμοια λέγει καὶ ὁ Κοϊντυλιανὸς ἐν Inst. oratore XII. 40, 27, 33 — 5.

(δ) Ars. poet. στιχ. 322.

(ε) Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν 44.

(ς) Πρὸς Γραμματικούς σελ. 640, 31. ἐκδ. Βακκῆρ.

(ζ) Σεξτ. πρὸς γραμματ. σελ. 641. 12.

(η) Αὐτόθ. 643, 18 καὶ 643, 3.

δάσκουσι καὶ οἱ ἐξῆς λόγοι τοῦ Πausανίου. « Οἱ Μεσσήνιοι ἐκτὸς Πελοποννήσου τριακόσια ἔτη μάλιστα ἤλῳντο, ἐν οἷς οὔτε ἐθῶν δηλοὶ εἶσι παραλύσαντές τι τῶν οἰκοθεν, οὔτε τὴν διάλεκτον τὴν Δωρίδα μεταδιδάχθησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς αὐτῆς Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσαν.» (α) Τί ἄλλο δὲ μαρτυροῦσι καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ ἢ ὅτι καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ διάλεκτοι ἐσώζοντο καὶ μέχρι τῶν χριστιανικῶν χρόνων καὶ περ οὐκ ὀλίγον ὑπὸ τῆς κρατησάσης Ἀττικῆς ἐπηρεαζόμεναι; Καὶ οὐ μόνον οὐδὲν παράδοξον ἔχουσιν αὐταὶ καὶ ἄλλαι ὁμοίαι μαρτυρίαι, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον θὰ ἦτο ἐκ τῶν ἀποδειχθέντων παράδοξον, ἀφοῦ μάλιστα ἅπαντες οὐ μόνον οἱ λόγοι καὶ οἱ γραμματικοὶ ἰσχυρῶς ἀντεῖχοντο τῆς παλαιᾶς συνηθείας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πολλοὶ, οὐδαμῶς ἐνίοτε ὀκνοῦντες, οἱ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων τοῦλάχιστον, καὶ τοὺς κρατοῦντας δημοσίᾳ νὰ ἐπανορθῶσι σφαλλομένους περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ βαρβαρίζοντας. (β) Καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι πλὴν τῶν ψιλῶν ἰσχυρίσεων, τῶν παραδοξολογιῶν, τῶν ἡμαρτημένων ἢ ἡμιτελῶν ἐξηγήσεων, οὐδὲν σαφὲς τεκμήριον προσήχθη μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν ἐρασμικῶν, δηλοῦν ὅτι ἡ προφορὰ τῶν γραμματικῶν ἦτο καὶ ὀλίγον διάφορος τῆς τῶν Ἀττικῶν.

Τὸ κεφάλαιον, εἰς ᾧ πάντα τὰ εἰρημένα συντείνουσιν, εἶνε ὅτι τὴν με-

(α) Βιβλ. Δ', κεφ. 27 πρὸς τῷ τέλει. Ἰδ. καὶ Στραβ. Ζ'. σελ. 543. Ὁ αὐτὸς Στράβων λέγει ἀλλαχοῦ (σελ. 181), ὅτι ἡ ἀποικία τῶν Φωκαέων Μασσαλία ἐγένετο οὕτως ἰσχυρὸν κέντρον ἐλληνισμοῦ ἐν Γαλατία, ὥστε οἱ Γαλάται καὶ ἐλληνιστὶ συνέγραφον τὰ συμβόλαια, πολλοὶ δὲ τῶν Ῥωμαίων καὶ οἱ γνωριμώτεροί αὐτῶν ἐκεῖ ἔπεμπον τοὺς ἑαυτῶν παῖδας φιλομαθείας ἕνεκα. Καὶ ἐκ τῆς τύχης λοιπὸν τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐν Μασσαλία ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ Στράβωνος, ἐπὶ 600 σχεδὸν ἔτη, εὐκόλως δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅποια ἦτο ἡ δύναμις τῆς ἐλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι, τῇ μὴ ὑπὸ βαρβάρων ὡς ἡ Μασσαλία ἐπηρεαζομένη. Οὐδεὶς λόγος βεβαίως ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀποτόμου καὶ αἰφνιδίου μεταμορφώσεως τῆς πατρῴου φωνῆς.

(β) Ἰδ. Πλουταρχ. ἀποφθεγμ. βασιλέων καὶ στρατηγῶν σελ. 183. « Ἀποστάντων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐλὼν τὴν πόλιν Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς ἤδη κακῶς ὑπὸ σιτοδείας ἔχουσιν, εὐθύς ἐκκλησίας αὐτῶν συναχθείσης, ἐπέδωκε δωρεάν σίτον αὐτοῖς. Δημηγορῶν δὲ περὶ τούτων ἐβαρβάρισε. Τῶν δὲ καθημένων τινὸς ὡς ἔδει τὸ ῥῆμα λεχθῆναι παραφωνήσαντος· οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τῆς ἐπανορθώσεως ταύτης ἄλλους ὑμῖν ὀκτακοσίους ἐπιδίδωμι μεδίμνους.» Εἶδομεν δὲ ἀνωτέρω ὅτι οὐχὶ μόνον ἐπὶ Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἐσκόπτοντο οἱ ἁμαρτάνοντες περὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ ὁ σοφιστὴς Πausανίας ἐκαλεῖτο ἕνεκα σφαλμάτων περὶ τὴν προφορὰν « μάγειρος πολυτελεῖ ὄψα πονήρως ἀρτύων.»

τάβασιν τοῦ συνθέτου ἤχου τῶν διφθόγγων εἰς ἀπλοῦν δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν ἐντὸς τοῦ βραχέος χρονικοῦ διαστήματος τοῦ μεταξὺ τοῦ θανάτου τοῦ Δημοσθένους καὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν πρώτων γραμματικῶν, καθ' ὃ οὐδεμία οὐσιώδης μεταβολὴ συνέβη περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ πολλὰ ὑπῆρχον τὰ ὑπὲρ τῆς διασώσεως τοῦ παραδοθέντος, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀπὸ Ὀμήρου μέχρι τῶν Μηδικῶν χρόνοις, ἐν οἷς πλεῖστα μεταβολαὶ ἐγένοντο περὶ τὴν μορφήν τῶν λέξεων, παρεσκευάσθη δὲ καὶ τελειότατον συνετελέσθη τὸ ἔργον τῆς κράσεως καὶ μίξεως τῶν διεστῶτων φωνηέντων. Τὸ τοιοῦτον συνάγεται οὐχὶ μόνον ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων τεκμηρίων, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον εἶνε πολλῶ πιθανώτερον τῆς ἀποφάνσεως τοῦ Κουρτίου, οὐδὲν ἄλλο ἐν ταύτῃ ἰσχυρισθέντος ἢ τοῦτο, ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ πανταχοῦ κατὰ μὲν τὴν τελευταίαν ἐσπέραν τοῦ 300 ἔτους πρὸ Χριστοῦ κατεκλίθησαν φθεγγόμενοι κατὰ τὸν ἐρασμικὸν τρόπον, κατὰ δὲ τὴν πρώτην πρωίαν τοῦ ἔτους 299 ἀφυπνίσθησαν προϊέντες ξένην καὶ ἀήθη καὶ ὄλως ἀλλόκοτον καὶ παράδοξον φωνήν! Ἴσως ἐπέπρωτο τῷ Κουρτίῳ, ἀφ' οὗ ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ ὑπὲρ τῆς ἐρασμικῆς προφορᾶς ἐκεῖνο, ὅπερ τὰ μάλιστα μάχεται πρὸς αὐτήν, τὰ φαινόμενα δηλαδὴ τοῦ νόμου τῶν κράσεων, νὰ παρεξολισθήσῃ ἔπειτα λεληθότως εἰς τὸ γλωσσολογικὸν τοῦτο παράδοξον, παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπερβάλλοντος ζήλου νὰ ἀποδείξῃ ἑλληνικὸν ἔργον, ὅ,τι κυρίως εἶπεῖν εἶνε γνήσιον γοθθικόν. Εὐκόλον δὲ ἦτο, ἀφ' οὗ ἅπαξ παρεπλανήθη, νὰ ὑπολάβῃ καὶ ὀνομάσῃ λυμεῶνας τῆς ἑλληνικῆς φωνῆς τοὺς ἀρχαίους γραμματικούς, ἐν ᾧ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ δίκαιον ἀπικτεῖ, νὰ ὀνομασθῶσι, τοῦναντίον, σωτῆρες μὲν ταύτης, πολέμιοι δὲ ἐπικινδυνότατοι καὶ ὀλεθριώτατοι τῆς ἐρασμικῆς. Τότε μόνον θὰ δυνηθῇ ὁ Κούρτιος ἢ ἄλλος τις τῶν σφοδρῶν ὑπεραπολογητῶν τοῦ Ἐράσμου νὰ ἀναιρέσῃ τὸ μέγα ἀξίωμα τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν ἐν τῷ περὶ τῆς προφορᾶς ζητήματι, ἔταν ἀναμφισβητήτως ἀποδείξωσιν ὅτι τὸ γράμμα ἐπὶ Περικλέους κατὰ θαυμαστὴν συντυχίαν εἶχε τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἀλφαβῆτῳ ἢ ἐν τῷ σήμερον ἐν τῷ γερμανικῷ, καὶ ὅτι ἡ μετ' Εὐκλείδην γραμματικὴ ἀπέφευγε τὴν διὰ δύο χαρακτήρων παράστασιν ἀπλῶν φθόγγων. Ἐφ' ὅσον δὲ ὅλον τὸ ἐναντίον ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῶν φαινομένων τῆς ἑλληνικῆς ἐπιγραφικῆς καὶ τῶν νόμων τῆς γλώσσης, ἐπὶ τοσοῦτον ἀποβαίνει μάταιος αὐτῶν ἡ σπουδὴ, ἀγωνιζομένων νὰ στηρίξωσι τὰ ἀστήρικτα, καὶ βιαίως κωλύσωσι τὴν κατρείπωσιν τοῦ πανταχοθεν καταρρέοντος ἐρασμικοῦ οἰκοδομήματος.

Τὸ ἀθεμελίωτον τῶν ἐρασμικῶν ἀρχῶν ἐξηλέγξαμεν καὶ πρὸ ὀκτώ

ἐτῶν ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀθηναίῳ, ἐν τῷ ε' τεύχει τοῦ Β' τόμου καὶ τῷ α' τοῦ Γ' καὶ πρό τινων μηνῶν ἐν τῷδε τῷ περιοδικῷ, τόμῳ Γ', τεύχει Β', ποιούμενοι τὸν λόγον περὶ τῶν βοιωτικῶν γραφῶν κε, σε, η, υ αὐ καὶ οἰ.

Σ Ο Φ Ι Σ Τ Α Ι.

ΥΠΟ ΣΤ. ΛΕΛΕΚΟΥ

καθηγητοῦ.

(Συνέχ. ἴδε τεύχ. Ε' καὶ Γ' σελ. 169).

Βίος τῶν σοφιστῶν.—*Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης* πρῶτος ἑαυτὸν ὠνόμασε σοφιστήν. Οὗτος ἐγεννήθη τὸ 480 π.Χ. λέγεται δὲ ὅτι ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Δημοκρίτου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν φαίνεται πιθανόν, διότι ἦτο πρεσβύτερος ὁ Πρωταγόρας· πρὸς τούτοις δὲ φέρεται «ὅτι πρῶτος τὴν καλουμένην τύλην, ἐφ' ἧς τὰ φορτία βαστάζουσιν, εὔρεν, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ παιδείας· φορμοφόρος γὰρ ἦν, ὡς καὶ Ἐπίκουρός ποῦ φησι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἤρθη πρὸς Δημόκριτον, ξύλα δεδεκῶς ὀφθεις» (α) ἀλλὰ τοῦτο μυθῶδες ὑπὸ πολλῶν θεωρεῖται. Ὅτι δὲ ὁ σοφιστὴς περιερχόμενος τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐδίδασκεν ἀντὶ μισθοῦ, γίνεται δῆλον ἐν τοῖς διαλόγοις τοῦ Πλάτωνος. «σὺ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυζάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσας ἄρνησθαι.» (β) Οὐ μόνον δὲ οἱ νέοι τῶν τότε εὐπορωτέρων καὶ ἐπιφανεστέρων οἰκῶν ἐθήρευον μετὰ μεγάλης προθυμίας τὴν μετ' αὐτοῦ δμιλίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀνομαστότατοι τῶν χρόνων ἐκείνων ἄνδρες, οἷος ὁ Περικλῆς, Εὐριπίδης καὶ ἄλλοι. Μετὰ ταῦτα ὁμως, ἐπειδὴ συνέγραψε βιβλίον τι περὶ θεῶν ἐν ᾧ προοιμιαζόμενος ἔλεγεν, «περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναί, οὔθ' ὡς εἰσίν, οὔθ' ὡς οὐκ εἰσι, πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναί, ἢ τ' ἀδηλότης καὶ βραχύς ὢν ὁ βίος

(α) Διογένης. ΙΧ. 53.

(β) Πλάτ. Πρωταγ. σ. 349.